

Vredesspiraal

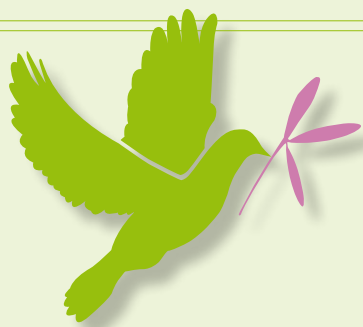
Kwartaalmagazine van de vereniging Kerk en Vrede

Extra:
Kerstkatern en
kinderkleurplaat
(pag. 3)

Met onder meer in dit nummer:

- Regeerakkoord: meer geld voor defensie
- Passie voor vrede verleden tijd?
- Het verhaal van een gewetensbezwaarde

In dit nummer

- 3 Len Munnik**
Kinderkleurplaat
- 4 Mark Akkerman**
Waarom FvD geen vredespartij is
- 6 Kees Nieuwerth**
Het verhaal van een
gewetensbezwaarde
- 8 Dhjana Samshuizen**
Actieweek tegen wapenbeurs DSEI
- 10 Mark Akkerman**
Regeerakkoord: militaire
investeringen en migratiebestrijding
- 12 Yosé Höhne-Sparborth**
Column: Christenvervolging: waar?
- 13 Fokke van der Heide**
Ingezonden brief: Paulus een Turk?
- 14 Peter van Helden en
Marianne van Heeswijk**
Vredesapitj verbindt
- 16 Yosé Höhne-Sparborth**
Koerdistan: Regering, imams
en de buurvrouw
- 18 Harry Pals**
Ontwapende veiligheid
- 20 Wendela de Vries**
Column: Nobelprijs voor velen
- 21 Rob van Essen**
Vredesmaaltijd in Riga
- 22 Fritjof Lucke**
Vredesbeweging onder druk
- 24 Yosé Höhne-Sparborth**
Traumaspoen opruimen
- 25 Arie de Bruijn**
Lied: Zal ooit een dag van vrede
- 26 Vredesnieuws**
- 28 Agenda**

9

14

17

24

Colofon

'Vredesspiraal' is het kwartaalblad van Kerk en Vrede, de landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid.

De naam 'Vredesspiraal' is mede in het kader, van een 'war on terror' met een (nog steeds) voortgaande geweldsspiraal, als tegenhanger gekozen om de weg de andere kant op te wijzen. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Redactie

Mark Akkerman, Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Arie de Bruijn, Rob van Essen, Margreet Hogeterp

(eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth. Met medewerking van de Theologische werkgroep Kerk en Vrede.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op

Vredesspiraal en een aantal keren per jaar een ledenbrief.

Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar.

Losse nummers € 3,- excl. porto

Illustraties: tenzij anders vermeld: ©Kerk en Vrede
IBAN: NL74 INGB 0000 4353 82

Adres

Kerk en Vrede Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666
info@kerkenvrede.nl of
a.debruijn@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Druk Narratio, Gorinchem

Deze kinderkleurplaat, gemaakt door Len Munnik, sluit aan bij het kerstkatern dat u in het midden van dit blad vindt. Hierin onder meer aandacht voor de kindermiljoenennota waarin kinderen veel geld blijken te reserveren voor defensie en een kinderschrijfactie tegen oorlogsdreiging aan president Kim Jong-un en Donald Trump. Hoewel er geen wedstrijd verbonden is aan deze kleurplaat, ontvangt het secretariaat van Kerk en vrede graag een foto van de resultaten en de artiest via info@kerkenvrede.nl. De kleurplaat is ook te downloaden voor wie meer exemplaren nodig heeft op kerkenvrede.nl onder kopje 'Nieuws'.

Waarom FvD geen vredespartij is

Mark Akkerman

Afgelopen maart haalde de puur extreemrechtse partij FvD (Forum voor Democratie) vrij onverwacht twee zetels in het parlement die bezet worden door oprichter Thierry Baudet en advocaat Theo Hiddema. Opmerkelijk genoeg kan de partij, ondanks racistische en seksistische uitspraken van met name Baudet, ook binnen delen van de vredesbeweging op sympathie rekenen. Dit vanwege vanwege het feit dat er gepleit wordt voor een betere relatie met Rusland. Het is een gevaarlijke ontwikkeling. Vredesmensen zouden een fascistische partij juist moeten afwijzen en bestrijden.

Voordat de megalomane Baudet de politieke arena betrad met FvD kwam hij al regelmatig in het nieuws. Hij presenteerde zichzelf als de belangrijkste intellectueel van Nederland, die uiterst rechtse betogen koppelde aan een dandy-achtige uitstraling, met piano spelen en lavendel snuiven als bekendste gimmicks. Hij promoveerde in 2012 bij rechtsgeleerde Paul Cliteur, een ideologische geestverwant, op het warrige betoog 'De aanval op de natiestaat', waarin hij stelt dat de Westeuropese elites na de Tweede Wereldoorlog nationale staten bewust hebben verzwakt door Europese integratie en multiculturalisme.

Op de afkeer die Baudet heeft van de EU en van een multiculturele samenleving bouwt hij in zijn verdere politieke en academische leven voort. Zijn eerdere uitgesproken voorkeur voor de PVV komt niet uit de lucht vallen, maar waar Wilders en consorten steeds duidelijker in extreemrechtse hoek geplaatst worden, weet Baudet door een mengeling van uitspraken met een pseudo-intellectueel sausje en een houding van academische kwajongen een veel gemêleerder

publiek te bereiken. Hij speelt, met het dan nog als beweging gepresenteerde Forum voor Democratie, een belangrijke rol in de campagne voor een referendum over het Associatieverdrag tussen de EU en Oekraïne en voor een 'nee'-stem in dat referendum.

Feministen zijn slonsjes

Intussen wordt veelal heen gekeken over wat Baudet werkelijk zegt en wat zijn eigenlijke politieke agenda is. Tijdens een radio-optreden in september 2015 stelde hij: "Ik wil graag dat Europa dominant blank en cultureel blijft zoals het is." Daar mag wat hem betreft ook geweld voor gebruikt worden, bleek een paar maanden later. Toen in diverse gemeenten, waaronder Steenbergen en Geldermalsen, extreemrechts verzet tegen de komst van (tijdelijke) opvanglocaties voor asielzoekers de kop opstak zei Baudet: "Gewelddadig optreden in Geldermalsen tegen komst asielzoekerscentrum is noodweer tegen een injectie van criminaliteit." Zijn obsessie met ras kwam ook tijdens de verkiezingscampagne weer boven drijven, toen hij sprak over 'homeopathische verdunning'

van de Nederlandse bevolking, "zodat er nooit meer een Nederlander zal bestaan". Collega-Kamerlid Hiddema trekt deze racistische lijn graag door, bijvoorbeeld door te pleiten voor etnisch profileren door de politie. Baudet en Hiddema vinden elkaar eveneens in hun afkeer van feminisme. Hiddema: "Feministen zijn allemaal slonsjes, die een verklaring zoeken voor hun eigen armzaligheid". Baudet's opvattingen over vrouwen schieten nog veel verder door. In een opinieartikel uit 2014 ter verdediging van de omstreden 'versiergoeroe' Julien Blanc praatte hij verkrachting goed met de woorden: "De realiteit is dat vrouwen overrompeld, overheerst, ja: overmand willen worden."

Netwerk van rechtse academici

Het moge duidelijk zijn dat FvD staat voor een extreemrechtse koers die nu, sinds afgelopen maart, ook in de Tweede Kamer wordt gevoerd. Zo maakten Baudet en Hiddema zich onder meer hard voor het opzeggen van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en voor het opsluiten van alle 'uitgeprocedeerde asielzoekers'.

Er valt veel overlap met het PVV-gedachtegoed te herkennen, maar qua partij zijn er grote verschillen. Waar Wilders niemand naast zich duldt en de absolute controle over de PVV houdt, heeft Baudet een netwerk aan uiterst rechtse academici en zakenlui om zich heen verzameld. Samen met Hiddema trekt hij langs zalen door het land, waar honderden

toehoorders, voor het overgrote deel jonge witte mannen, aan zijn lippen hangen. Leden stromen in hoog tempo toe, en er is ook een jongerenbeweging opgezet. Zo wordt in ijltempo een nieuwe fascistische beweging opgebouwd. Geen wonder dat Baudet op veel sympathie van openlijk nazistische en fascistische groepen als de Nederlandse Volksunie (NVU) en het studiegenootschap Erkenbrand kan rekenen.

Economisch belang versus vredesagenda

Vreemd genoeg kan FvD daarnaast op sympathie rekenen van bepaalde delen van de vredesbeweging. Dat is met name gebaseerd op Baudet's pleidooi voor een betere relatie met Rusland, zijn verzet tegen het Associatieverdrag met Oekraïne en zijn terughoudendheid ten aanzien van buitenlandse militaire missies. Hoewel voor al deze punten zeker wat gezegd kan worden verschilt de achterliggende agenda van Baudet toch hemelsbreed van de agenda die bij een vredesbeweging hoort. Bij het Associatieverdrag draaide het in de eerste plaats om zijn algemene afkeer van de EU. En een goede relatie met Rusland wordt met name opgehangen aan Nederlandse economische belangen. Het regime van Poetin koestert intussen steeds openlijker goede verhoudin-

gen met extreemrechts in Europa en de Verenigde Staten. Terughoudendheid ten aanzien van buitenlandse militaire missies hangt voor FvD vooral samen met de opvatting dat deze het Nederlands belang niet dienen. Bovendien geven de overige opvattingen van de partij over defensie en geopolitiek weinig reden tot juichen. In het verkiezingsprogramma wordt defensie summier behandeld, maar de boodschap is wel duidelijk: 'De defensie-uitgaven moeten omhoog, naar minstens twee procent van het BBP.' Extra investeringen moeten gelijk opgaan met het uitbouwen van een hoogtechnologische wapenindustrie, die ten behoeve van de Nederlandse economie vooral ook moet gaan exporteren. Een ander punt dat naar voren gebracht wordt is de wens een stabiele omgeving rond Europa te hebben: liever vast in het zadel zittende dictaturen dan steun voor volksopstanden en democratische bewegingen, want dat leidt maar tot "ongecontroleerde immigratie en verhoogde terreurdreiging" voor ons.

Fascisme bestrijden

Het is stuitend en triest om te zien hoe mensen die Baudet kunnen volgen in zijn opvattingen met betrekking tot Rusland zijn uiterst gevaarlijke politieke agenda negeren, ontkennen, voor

lief nemen of allengs beginnen over te nemen. Er zijn genoeg andere wegen te verzinnen om je als vredesbeweging uit te spreken en in actie te komen tegen de expansionistische politiek van de NAVO, die door Rusland begrijpelijkerwijze als intimiderend en bedreigend ervaren wordt, en tegen militaire missies. Op enkele punten tot dezelfde conclusies komen betekent niet dat er sprake is van ideologische verwantschap of een basis voor samenwerking.

Dezelfde fout wordt overigens ook gemaakt door vredesmensen die meenden Trump te moeten steunen, omdat hij minder interventionistisch zou zijn dan Clinton. In de praktijk lopen sinds Trump aan de macht is de spanningen met Noord-Korea, Iran en Rusland in hoog tempo op en zijn vooral de internationale verhoudingen tussen die landen op nucleair gebied snel verslechterd. Daarbij geldt voor Trump net zo hard als voor Baudet dat zijn binnenlandse beleid, dat met name steunt op racisme, seksisme en transfobie, ver staat van waar een vredesbeweging voor dient te op te komen.

Waar georganiseerd extreemrechts in Nederland eerder vrijwel steeds tamelijk marginaal bleef, en Wilders nadrukkelijk koos voor een strak geleide eenmanspartij met inwisselbare vazallen, is de ontwikkeling die FvD doormaakt reden voor grote zorg. De poging een serieuze fascistische beweging op te zetten, met een racistische, seksistische en nationalistische agenda die, in tegenstelling tot het steeds monomanere geschreeuw van Wilders op een intelligente, enigszins bedekte, wijze gepresenteerd wordt, verdient geen enkele sympathie, vergoeliking of weggijkerij. Deze moet consequent bestreden worden.

Het verhaal van een gewetensbezwaarde

Kees Nieuwerth, bestuurslid van het Europese Church and Peace

Hoewel de Wet op Militaire Dienstplicht net als de Wet Gewetensbezwaren al vijftien jaar is opgeschort, is militaire dienstplicht nog geen geschiedenis. Begin dit jaar schreef Kees Nieuwerth, onder andere bestuurslid van het Europese Church and Peace, een ingezonden brief aan Trouw waarin hij jonge vrouwen en mannen die gewetensbezwaren hebben tegen het vervullen van de militaire dienst adviseerde wat te doen als zij van Defensie het bericht krijgen dat ze dienstplichtig zijn. In dit artikel zijn zijn eigen verhaal.

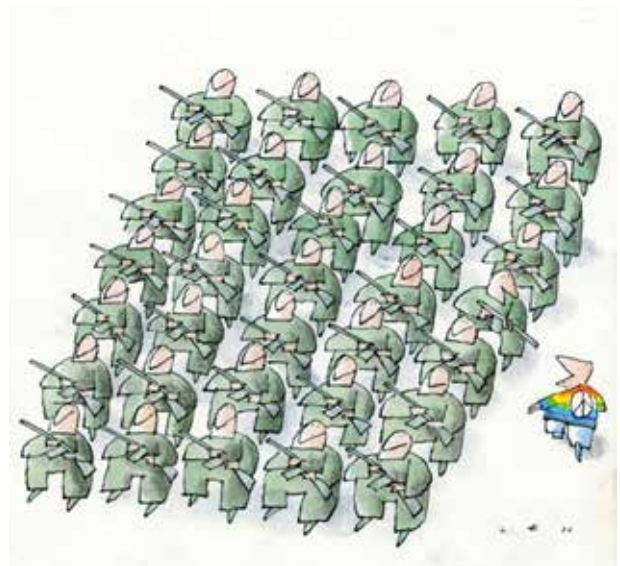
Het was in de roerige jaren zestig van de vorige eeuw. Het studentenoproer rond democratisering in Parijs. De demonstraties tegen de Vietnamoorlog. In die periode leerde ik – via hun stille wakes tegen oorlog – de Quakers kennen en werd overtuigd lid van deze zogeheten 'historische Vredeskerk'. De Quakers zien het volgen van de geweldloze weg als integraal deel van het volgen van Jezus. En dus tekende ik op geloofsgronden gewetensbezwaren aan tegen de dienstplicht toen ik opgeroepen werd voor militaire dienstplicht. Overigens: ik vind de term 'dienstweigeraar' nog steeds denigrerend. Immers ik weigerde de wapens op te nemen, de militaire dienst, maar niet de burgerdienst! De dienst aan de samenleving...

Staatsgevaarlijk

Voorheen was het zo dat men gewetensbezwaarden als staatsgevaarlijk beschouwde. Zij moesten hun alternatieve dienst in een werkkamp of een psychiatrische kliniek vervullen en mochten zeker niet naar het buitenland. Maar ik wilde mijn burgerdienst, gelet op mijn opleiding, in de ontwikkelingssamenwerking vervullen. In principe mocht dat dus niet.

Helaas is de militaire dienstplicht
nog geen geschiedenis.

De wet is alleen opgeschort en kan elk
moment weer in werking treden.

Gelukkig vond ik bij de Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV- onderdeel van het Ministerie van Buitenlandse Zaken) een plek als vrijwilliger in de landbouw in Kenia. Dat liet ik de Minister van Defensie weten. Deze schreef terug dat er een wetsontwerp bij de Tweede Kamer lag waardoor het mogelijk zou worden om de burgerdienst als ontwikkelingswerker te vervullen, maar dat was nog niet aangenomen. Dus verzocht hij mij hem te willen laten weten dat ik via zijn collega van Buitenlandse Zaken bij SNV-Kenia aangenomen en werkzaam was. Aldus geschiedde. Later heb ik ook nog voor SNV gewerkt in Nigeria en Mali.

Levenslang gewetensbezwaarde

Terug in Nederland heb ik jarenlang gewerkt bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op het gebied van natuur- en landschapsbeleid. Intussen, in mijn 'eigen' tijd was ik actief in de oecumenische- en vredesbeweging.

Zo probeerde ik met medestanders begin jaren tachtig een Initiatiefwet Gewetensbezwaren Militaire Bestemming Belastinggelden aangenomen te krijgen door de Tweede Kamer. Dan zouden mannen niet meer slechts voor twee jaar als gewetensbezwaarde erkend zijn, maar hun hele leven en, wat nog belangrijker was, vrouwen konden via deze route ook gewetensbezwaren kenbaar maken! Ondanks veel steun van de kerken en de vredesbeweging kregen we helaas nooit meer dan drie (!!) Kamerleden achter ons voorstel!

Geen geschiedenis

Helaas is de militaire dienstplicht nog geen geschiedenis. De wet is alleen opgeschort en kan elk moment weer in werking treden. Intussen krijgen alle jongens rond hun zeventiende geboortedag een brief van het Ministerie van Defensie dat zij, wanneer de wet weer in werking treedt, militair dienstplichtig zijn. Begin dit jaar stond er een kort berichtje in Trouw dat vrouwen voortaan ook die brief zullen krijgen en dus dienstplichtig zijn. Voor mij aanleiding om een ingezonden brief aan Trouw te schrijven waarin ik jonge vrouwen en mannen die gewetensbezwaren hebben tegen het vervullen van de militaire dienst het advies geef om na het ontvangen van die brief van Defensie direct schriftelijk te reageren dat zij een beroep zullen doen op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst.

Burgervredesdienst

Nog steeds zet ik mij in voor de vredesbeweging: eenmaal een vredesactivist, altijd een vredesactivist. Ik ben lid van Kerk en Vrede en Pugwash NL, actief in de wereldwijde vredesbeweging IFOR, bestuurslid van het Europese Church and Peace, bestuurslid van Women Peacemakers Program, lid van het comité van aanbeveling van Christian Peacemaker Teams. Ik ben ik ook actief betrokken bij de dialoog over 'Rechtvaardige Vrede' in de Wereldraad van Kerken. Vicevoorzitter van de Raad van Kerken in Nederland. Voorzitter van een Werkgroep Economische en Ecologische Rechtvaardigheid van de Europese Raad van Kerken (CEC)

En tenslotte: lid van een Initiatiefgroep Inclusieve Veiligheid/Inclusieve Vrede. Deze hoopt een kritische discussie op gang te brengen over ons huidige vredes- en veiligheidsbeleid (Zie: www.samenveilig.earth). Vrede vraagt om blijvende inzet! Een blijvende burgervredesdienst!

Werkgroep gewetensbezwaarden militaire dienst

In mei 2017 was het 20 jaar geleden dat in Nederland de **opkomstplicht** van dienstplichtige militairen is opgeschort (de inschrijving van dienstplichtigen ging echter wel door, zodat in geval van mobilisatie deze dienstplichtigen onmiddellijk opgeroepen kunnen worden). Dit was al in 2016 mede aanleiding voor **Kerk en Vrede** om het initiatief te nemen om een 'werkgroep dienstweigeraars' te starten.

Aanvankelijk was het doel om deze bijzonder geëngageerde jonge mensen van de vorige generaties niet te vergeten, noch de rol die **Kerk en Vrede** bij dit dienstweigeren heeft gespeeld. De gedachte hierbij was om deze nog niet zo oude geschiedenis door persoonlijke verhalen van nu nog levende activisten in een boek te verzamelen. In de loop der tijd werd dit plan echter verbreed naar:

- mogelijke bijeenkomsten met een reünie-karakter van dienstweigeraars, als daar behoefte aan blijkt te zijn;
- doorgaande waarschuwing binnen en buiten de kerken tegen de in brede politieke kring geconstateerde verkiezingsprogrammering tot herinvoering van ook de militaire dienstplicht,
- met daaraan gekoppeld de zorgvuldige maar ook noodzakelijke informatie-overdracht hoe hiervoor tijdig en effectief kan worden geweigerd!
- een belangstellend oor te zijn voor klachten en wensen van dienstweigeraars van weleer als zeker ook van de komende generaties...

Iedereen die op zijn eigen wijze zich heeft onttrokken aan de militaire dienstplicht destijds en een bijdrage wil leveren aan deze werkgroep kan zich melden bij lvdherik@narratio.nl voor een schriftelijke ervaringsbijdrage, actieve deelname aan de werkgroep, mede-organisator van bijeenkomsten in welke vorm dan ook of stimulator/creatieve geest voor verdere doordenking van de gewenste mogelijkheden.

Effectieve blokkades en een zonnig humeur

Dhjana Samshuijzen, blogger en activist

In september 2017 vond in Londen de grootste wapenbeurs ter wereld plaats, de *Defence and Security Equipment International* (DSEI). Tijdens deze beurs promoten honderden bedrijven hun wapens en security-apparatuur aan officiële delegaties uit tientallen landen. Op de lijst van door de Britse regering voor de beurs uitgenodigde landen staan landen in oorlog, mensenrechtenschenders en repressieve regimes, zoals Saoedi-Arabië, Egypte, de VAE en Turkije. Voorafgaand aan de beurs was er een actieweek: *Stop the Arms Fair*. Blogger en activiste Dhjana Samshuijzen doet verslag.

Ik werd uitgenodigd door de CAAT (Campaign Against Arms Trade) om Support & Recovery te komen faciliteren tijdens de actieweek: *Stop the Arms Fair*. Een Support & Recovery team ondersteunt mensen die tijdens acties met repressie of (politie) geweld te maken krijgen, op mentaal en emotioneel niveau. Om eerlijk te zijn, heb ik me afgevraagd of dat wel nodig was: zouden de acties niet vooral gematigd zijn, met weinig risico op confrontaties? Gelijk al op de eerste dag werd me duidelijk dat ik me daar flink op verkeken had. Actievoeren vóór het begin van de beurs bleek een bijzonder tactische zet: de toegangswegen werden geblokkeerd, waardoor het voor de wapenproducenten heel lastig was om hun wapentuig naar binnen te brengen. Daarnaast waren de acties eigenlijk allesbehalve gematigd. Zeker: het was zonder uitzondering geweldloos. Maar dat maakte de blokkades niet minder effectief.

Divers en inclusief

Iedere dag had een eigen thema en zo werden in een week tijd de verschillende destructieve gevol-

gen van wapenhandel belicht. Tegelijkertijd maakte dat de actieweek divers én inclusief. Er waren bijvoorbeeld dagen die in het teken stonden van de bezetting van Palestina en de strijd van de Koerdische gemeenschap in Turkije. Academici organiseerden colleges, er waren acties georganiseerd voor en door vluchtelingen en de hele week zijn er ook ludieke en creatieve acties geweest. Ook de *Veterans for Peace* namen deel aan de actieweek. Zij wilden controles van de vrachtwagens omdat zij uit eigen ervaring weten dat er op de beurs wapens verkocht worden die door de conventie van Genève verboden zijn.

Lorrysurfing

Iedere dag waren er workshops op de actielocatie. De meeste workshops werden op de toegangsweg zelf gehouden en waren daarmee dus tegelijkertijd blokkades. Daarnaast zijn er de hele week door losstaande blokkades geweest op de wegen, doordat mensen zich in *lock-ons* aan elkaar vastketenden. En de lock-ons waren meesterwerken: bij sommigen zijn de politieteam

meer dan drie uur bezig geweest om zich door alle ingenieuze lagen van beton, electriciteitsdraad, ducttape, porsche en teer heen te werken.

In de loop van de week werd het begrip 'blokkade' naar een hoger level getild. Klimmers hingen aan een viaduct, maar er waren ook mensen die zich ónder een vrachtwagen vastketenden op een moment dat deze stil stond op de weg. Het zijn effectieve blokkades, want met één persoon (en een vrachtwagen) krijg je een weg een flink uur geblokkeerd, maar pfff... je moet wel stalen zenuwen hebben voor een dergelijke kamikaze-actie. Het bleek dat je een vrachtwagen zelfs kan blokkeren door op de cabine te klimmen. Daarmee hebben we dan gelijk een nieuw woord: *Lorrysurfing*.

In korte tijd verrees er ook een tentenkamp naast de toegangsweg. De hele week hebben hier mensen gebivakkeerd, die 's nachts of 's ochtends de weg blokkeerden als dat nodig was.

Hulde aan de Quakers

Een bijzondere dag was de actiedag met als thema '*No faith in war*'. De kerkelijke groeperingen kwamen in actie. Ik dacht eigenlijk dat dit een rustige dag zou worden, maar dat had ik verkeerd ingeschat. 's Ochtends vroeg hadden vier mensen zich al aan elkaar vastgeketend op de weg en de structuur van die lock-ons was zo uitgekiend dat de politieteam meer dan een uur bezig zijn geweest om de actievoerders los te krijgen.

Nauwelijks waren de lock-ons weg, of verschillende mensen deden in kleine groepjes of zelfs individueel *sit-ins* op de weg. De meesten van hen zijn Quakers: een christelijke groep die in de UK bekend staat om hun directe acties. De gemiddelde leeftijd van de actievoerders zal zo'n jaar of zeventig zijn geweest, maar – wow – wat een determinatie, wat een vasthoudendheid. Hulde dus aan de Quakers: vastberaden in hun stilte en geweldloosheid, maar minstens net zo vastberaden in hun verzet. Ik heb maar zelden zulke effectieve blokkades gezien en in totaal is de politie er bijna vijf uur mee in de weer geweest.

Kennelijk kan het wèl (hallo, Nederlandse NGO's?). Je distantiëren van activisten is er hier niet bij.

Creatieve actiedag

De zesde dag was de 'Big Creative Action Day' en het hoogtepunt van de week. Geholpen door het feit dat het een zonovergoten zaterdag was, was de deelname aan de actiedag enorm.

Er was een fietstocht, druk bezochte workshops en een stand waar kunst kon worden gemaakt voor de 'Art the Arms Fair' expositie die deze hele week zal plaatsvinden. Maar de dag kenmerkte zich vooral door

demonstranten heeft daar geen seconde onder te lijden gehad: vastberadenheid, doorzettingsvermogen én een zonnig humeur kenmerkten de week.

Dat gold niet voor iedereen van de politie. Eén agent kwam steeds meer in gewetensconflict met zichzelf en gaf er zelfs de brui aan, nadat hij duidelijk geëmotioneerd riep dat dit niks voor hem was. Daarna is hij vertrokken en niet meer gezien. Ik hoop voor hem dat hij een baan vindt die wél overeenstemt met zijn ethische waarden.

Mentale of emotionele gevolgen

Het concept van Support & Recovery werd op *Stop the Arms Fair* met open armen ontvangen. Naarmate de week vorderde en actie intenser werden kwamen er hier en daar mensen die een steuntje in de rug konden gebruiken en bij het S&R team terecht konden. Soms ging het om mensen die op het politiebureau minder netjes behandeld waren, soms om mensen die het op een gegeven moment niet meer aankonden om al dat wapentuig te zien dat hier naar binnen werd gebracht.

Beleefde politie

Over de politie gesproken: dat is even andere koek dan in Nederland. Ik ben gewend aan 'interactie' die zich kenmerkt door wapenstokgeweld en intimidatie. In de UK is de politie uitermate beleefd. Dat neemt niet weg dat ze nog steeds een wapenbeurs (en daarmee wereldwijde moordpartijen) faciliteren, maar toch, het is even wennen. De actievoerders reageren net zo beleefd terug, maar volharden in hun burgerlijke ongehoorzaamheid. Ook goed om te zien: NGO's zoals de CAAT zijn niet wars van directe actie, maar moedigen dat zelfs aan en faciliteren het.

succesvolle blokkades met een zingende en dansende menigte.

Vastberadenheid en doorzettingsvermogen

Ik noemde het al: het was even wennen aan politieagenten die beleefd zijn. Naarmate de week vorderde vertoonde het beleefdheidsschilletje van de politie steeds meer barsten: soms werd met harde hand en geweld gereageerd. Verschillende demonstranten zijn daarbij gewond geraakt, vooral bij de westelijke toegang waar de demonstranten in de minderheid waren en de pogingen tot blokkades hardhandig werden verijdeld. De sfeer onder de

Waarom is het eigenlijk belangrijk, S&R? Als we onze lichamen gebruiken in directe actie, dan stellen we onszelf daar onherroepelijk mee bloot aan stressvolle momenten: politiegeweld, intimidatie, arrestatie of andere vormen van repressie. Dat we vastbesloten zijn om door te gaan met directe actie, betekent niet dat deze momenten geen mentale of emotionele gevolgen kunnen hebben. Soms heeft het impact. Het is belangrijk om deze gevolgen serieus te nemen; voor ons eigen welzijn maar ook voor de beweging zelf. Per slot van rekening nemen we juridische gevolgen ook serieus.

Regeerakkoord: militaire investeringen en migratiebestrijding

Mark Akkerman

Het regeerakkoord dat de coalitie van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie begin oktober na lang onderhandelen presenteerde, is een schep bovenop de gure rechtse wind die door de voorgaande kabinetten al was ingezet. Belastingverlagingen voor de rijken, verdere bezuinigingen op de zorg, meer geld voor repressie en nationalistische tendensen, zoals het verplicht aanleren van het Wilhelmus op scholen. En op internationaal gebied: meer geld voor de krijgsmacht, waaronder voor grote wapenaankopen, en een buitenlands beleid dat vooral gericht is op het stoppen van vluchtelingenstromen richting Europa.

Wat betreft defensie: forse nieuwe investeringen staan centraal. Deze lopen op tot 1,5 miljard euro per jaar. Ze zijn onder meer gericht op het vergroten van de operationale inzetbaarheid van de krijgsmacht. 'Militaire missies zijn integraal onderdeel van het buitenlands beleid', zo staat in het regeerakkoord. We kunnen dus volop deelname aan internationale militaire operaties blijven verwachten.

De regering gaat 'een veiligheidsstrategie ontwikkelen waarin binnen- en buitenlandse dreigingen, waaronder terrorisme het hoofd worden geboden.' Het op een hoop vegen van internationale en nationale veiligheid is in de praktijk vooral een excuus en dekmantel voor militarisering van binnenlandse veiligheid gebleken. De 'ring van instabiliteit rondom Europa wordt gezien als buitenlandse dreiging, wat volgens het regeerakkoord leidt tot zaken als migratie, internationaal jihadisme en, hoewel in het akkoord niet specifiek benoemd, dreiging vanuit Rusland.

Nieuwe wapens

Het regeerakkoord zet de weg voort die ook al in de defensiebegroting voor 2018 ingeslagen werd. Het grootste deel van de extra defensie-uitgaven, met name aankopen van nieuwe wapens, komt daarin voor rekening van de post 'investeringen', die daarmee in totaal op 2 miljard euro uitkomt. Het grootste deel daarvan, ruim 850 miljoen, wordt opgeslokt door de aanschaf van het nieuwe gevechtsvliegtuig F35 (Joint Strike Fighter). De andere grote kostenpost betreft de defensiebrede vervanging van operationele wielvoertuigen, waarvoor 830 miljoen euro op de begroting staat. Met de geplande vervanging van de vier huidige onderzeeboten, vanaf 2027, zit een nieuw miljardenproject, met soortgelijke vragen over nut en noodzaak als de F35, in de pijplijn. Het is de bedoeling dat hierover in 2018 knopen doorgehakt gaan worden.

Nucleaire oorlogvoering

Nederland mag voorrang blijven verlenen aan de nationale militaire en security-industrie bij wapenaankopen. Ongetwijfeld

heeft een effectieve lobby vanuit deze industrie daaraan bijgedragen. Wapenbedrijf Thales Nederland werd daags na de presentatie van het regeerakkoord al op haar wenken bediend. Op uitnodiging van CDA-Kamerlid Knops gaf het bedrijf in de Tweede Kamer een presentatie over raketverdediging, met bijzondere aandacht voor promotie van de eigen Smart-L radartechnologie. Het uiteindelijke doel hierbij lijkt hierbij te zijn de aanschaf van anti-ballistische SM-3 raketten voor gebruik op de luchtverdedigings- en commandafregatten (LCF), de zwaarste gevechtsschepen van de Koninklijke Marine. Met deze fregatten speelt de Nederlandse krijgsmacht een rol in de nucleaire oorlogvoering, want de meeste ballistische raketten zijn nucleaire raketten.

Vluchtelingen: dubbel beleid

Als het aan de nieuwe regering ligt, gaat de Europese Unie zich nog harder opstellen tegenover vluchtelingen. Het regeerakkoord staat vol maatregelen die ertoe moeten leiden dat vluchtelingen vooral buiten Europa worden gehouden of daar zo snel mogelijk terecht komen.

Tegelijkertijd worden de oorzaken van vluchtelingenstromen verder gevoed door fors te investeren in de krijgsmacht, om deze voor internationale interventies gereed te houden, en wapenhandel naar het Midden-Oosten en Noord-Afrika te laten voortduren. Nederland voert op het moment weliswaar een terughoudend wapenexportbeleid richting bijvoorbeeld Saoedi-Arabië, maar blijft leveren aan landen als Egypte, de VAE en Jordanië. Landen dus die betrokken zijn bij de verwoestende oorlogen in Syrië en Jemen, en die gekarakteriseerd worden door repressieve regimes en mensenrechtenschendingen.

Turkije-deal als voorbeeld

Kernpunt van de regeringsplannen is het sluiten van overeenkomsten met landen buiten Europa, die moeten voorkomen dat vluchtelingen de oversteek naar Europa maken én gedeporteerde vluchtelingen, zowel eigen burgers als zij die via het betreffende land gereisd zijn, terug moeten nemen. De Turkije-deal, waarvoor het idee mede uit Nederlandse koker kwam, moet hierbij als voorbeeld dienen. Turkije kreeg miljarden euro's, onder meer om schepen en helikopters te kopen, in ruil voor het tegenhouden en terugnemen van alle vluchtelingen die naar de EU proberen door te reizen. Sindsdien komen er steeds meer verhalen boven over geweld tegen vluchtelingen door Turkse grenswachten, over illegale deportaties en de uitzichtloze situatie waarin vluchtelingen gehouden worden.

Grensbewakingen

Volgens het regeerakkoord wordt de Nederlandse capaciteit voor grensbewaking uitgebreid, zodat er meer bijgedragen kan worden aan Europese operaties, zoals de missies van

Frontex op de Middellandse Zee. Nu al levert Nederland regelmatig schepen, helikopters en personeel, afkomstig van marechaussee, kustwacht, marine en politie, voor zulke missies. Ook worden er trainingen gegeven aan grenswachten van diverse Afrikaanse landen. Voor de grensbewakingstaken van de Koninklijke Marechaussee, zowel in Nederlands als in EU-verband worden volgens de defensiebegroting voor komend jaar jaarlijks al tientallen miljoenen euro's extra vrijgemaakt.

Lippendienst

Er wordt in het regeerakkoord nog wel lippendienst bewezen aan zaken als mensenrechten en beschikbaarheid van medische zorg voor vluchtelingen, maar een ieder die kan zien dat de EU er geen enkele moeite mee heeft vluchtelingen terug de hel van Libië in te sturen kan wel bedenken dat het ook niet meer is dan lippendienst. Ondanks de fragiele bestuurlijke en veiligheidssituatie in Libië, het voortdurend schenden van mensenrechten en de door iedereen verworpen mensonterende situatie in detentiecentra voor vluchtelingen, ziet de EU Libië als de belangrijkste externe poortwachter. Oftewel: zolang mensen maar buiten ons zicht, buiten de grenzen van Europa, creperen hebben wij er tenminste geen last van.

Misbruik ontwikkelingsgelden

Aan bestrijding van racisme en islamofobie, waar veel vluchtelingen in Nederland mee te maken krijgen, wordt in het regeerakkoord geen woord besteed. Geen wonder ook, want de regeringsplannen zullen deze alleen maar verder aanwakkeren en extreem-rechts de wind nog meer in de zeilen geven. De

boodschap dat vluchtelingen minderwaardig zijn klinkt immers in het hele regeerakkoord door: rechtsbijstand en sociale burgerrechten worden hen grotendeels ontnomen, er moet meer gedeporteerd worden en het VN Vluchtelingenverdrag moet herzien worden.

Het regeerakkoord is een schandelijk nationalistisch vod waarin vluchtelingen tot üntermenschen gedegradeerd worden en het buitenlands beleid verengd wordt tot het hoofddoel 'beperken van migratie'. Daarvoor moet de krijgsmacht ingezet worden, moeten landen in Afrika onder grote druk gezet en gechanteerd worden en ontwikkelingsgelden worden misbruikt. Het beetje extra geld voor ontwikkelingssamenwerking, waar grif mee wordt geschermd door de nieuwe regeringspartijen, is namelijk vooral bedoeld om migratie te stoppen. Landen die hieraan niet meewerken worden gekort en anderszins met 'negatieve prikkels' aangepakt.

Gericht op eigenbelang

Het nieuwe regeerakkoord roept al met al een uitermate verontrustend beeld op van een Nederland dat volledig op het eigenbelang gericht met de rug naar de rest van de wereld, in het bijzonder de armere delen, gaat staan en alles wat van buiten komt als vijand beschouwt. Buitenlands beleid is gericht op het tegengaan van al dan niet vermeende dreigingen en draagt in geen geval een visie van een streven naar echte mondiaal gedeelde vrede en veiligheid in zich. Wij zullen moeten blijven wijzen op wegen die wel deze richting op gaan, zoals het inzetten op conflictpreventie, diplomatie, eerlijkere handelsrelaties, hulp aan vluchtelingen en echte ontwikkelingssamenwerking.

Christenvervolging: waar?

Yosé Höhne Sparborth

In 2016 werd de administratie van mijn congregatie opgeschrikt met de mededeling van staatswege, dat pensioenen en toeslagen niet meer konden worden uitgekeerd op een rekening van de orde, maar enkel op een rekening op persoonlijke naam van de zuster. Zelfs voor zusters van inmiddels 99 of 100 jaar oud moesten persoonlijke rekeningen worden geopend, soms enkel voor het ontvangen van een zorgtoeslag. Het betekent feitelijk de opzegging van rijkswege van de erkenning van kloostergemeenschappen.

Gemeenschap van goederen is tegenwoordig uit den boze. Een formele hulporganisatie die haar gelden grotendeels ontvangt van de Nederlandse staat mag het niet aan kerkelijke instanties geven. Ze kunnen de bisschop in Kirkuk dus niet helpen met de opvang van vluchtelingenstudenten, waarvan de helft yezidi, wat hen spijt.

Ondertussen in Irak

Gaan we nu naar Irak, augustus 2017. Ik verblijf in Sulaymaniya telkens in het klooster Maria Aladhra, in het oude stadscentrum. Dagelijks stroomt het klooster vol met moslims, voornamelijk vrouwen: om taalles te krijgen of te geven: Arabisch, Koerdisch, Engels. Op vrijdagmiddag breng ik samen met een zuster Sami, een moslimjongere, naar de moskee, zodat hij aan zijn vrijdagverplichting voldoet. In de moskee word ik na het gebed door diverse mannen vol interesse aangesproken, waar ik vandaan kom, wat aardig dat ik hier ben. Ik heb een ketting met een groot kruis om mijn hals. In Kirkuk is de bisschop hard aan het lobbyen met de regering: de universiteit van Mosul gaat terug

naar Mosul en de moslimstudenten ook. Op kosten van Kirkuk's regering mogen de christenen en yezidi studenten aan Kirkuks universiteit hun studie voortzetten, omdat ze nog te veel angst hebben om terug te keren naar Mosul.

Bejaardenhuis voor christenen en moslims

In Sikanian, vlak bij Kirkuk, heeft de bisschop van de gouverneur grond gekregen om een nieuwe, grotere kerk te bouwen met gemeenschapsruimte, en een grote school voor 18 klaslokalen. En de aangrenzende speeltuin mag hij er bij hebben als hij zorgt voor onderhoud. De regering van Sulaymaniyah bood hem een terrein gratis aan, mits hij binnen een jaar met bouwplannen zou komen. Er komt nu een bejaardentehuis voor Alzheimer-patiënten, want steeds meer ouderen hebben veel kinderen in buitenland en blijven zonder zorg achter. Het huis zal voor christenen en moslims zijn. Een zuster Dominicanes in wit habijt en zwarte sluier rijdt me al sinds 2014 overal heen waar ik wil zijn of zij wil dat ik kom. Ik draag mijn grote kruis op de borst. In Arbil loop ik met een zuster Dominicanes in haar witte habijt, ik met mijn kruis, in het grote Sami Abdulrahman Park, waar 's avonds de halve stad komt picknicken.

Neutralisatie

Kom ik terug in Nederland, naar het kantoor van Kerk en Vrede, in het PKN-gebouw in Utrecht. Is de grote toegangshal van aanzien veranderd. De PKN heeft steeds meer huurders, diverse organisaties van uiteenlopend pluimage. Enkele huurders hebben verzocht om de hal te neutraliseren: boekwinkel weg, receptionistes zonder religieus getinte hangers om de hals. Ik meen dat de PKN zelf nog wel in dat gebouw mag blijven wonen.

column

Paulus een Turk?

Paulus en Lucas op Lesbos

Christen wil ik mezelf maar liever niet meer noemen. Maar de geboden Gods probeer ik nog wel na te leven. Bijv. dat van de tienden, dat wil hebben tien procent van je inkomen aan de armen te geven (vgl. Deut. 15:29).

Verder studeer ik ook nog altijd op de brieven van Paulus. Die vreemde joodse vogel die vasthield aan zijn kom-af en toch meende zonder een afvallige te worden, Gode een nieuw gezang te kunnen laten horen. Paulus noemt zichzelf overigens nergens christen. Het is een benaming die geruime tijd na zijn dood pas ingeburgerd is geraakt.

Echt een fan van Jezus was Paulus ook niet. Hij heeft het vrijwel nooit over zijn persoon. Eerst was het bij hem nog wel onder invloed van Petrus die kant opgegaan. Maar later zag hij in dat er niets mee gewonnen was Jezus als een authentieke joodse persoonlijkheid in de markt te zetten (vgl. 2Kor. 5:16). Bij Grieken, altijd al verzot op welke heroïek ook maar, verkocht dat goed. Maar de kerkvorming bracht het geen stap verder. Voor de toenadering tussen joden en niet-joden leverde het niets op. De christelijke pr-paatjes van bijvoorbeeld

iemand als Apollos (vgl. Hand. 18:24 e.v.) vullen geen verstandhoudinggaatjes. Het dirkt alleen maar het grote gelijk van eigen normen en waarden op.

En zo probeer ik de puzzel die Paulus heet al jaren gelegd te krijgen. Een ook intellectueel spannende bezigheid nu voor mij geen christelijk geloof meer het geheel hoeft te omranden. Sommige stukjes echter krijg je ook dan juist niet goed gelegd, en andere ontbreken. Dus puzzel ik door. Het houdt me van de straat.

Maar ziedaar, geheel nieuw licht straalt in van omhoog. Paulus zou van oorsprong een Turk zijn, zo lees ik in de Vredesspiraal van september jl. (p. 14). Wel grappig, dat te lezen. Paulus kwam uit Tarsus, een stad die lag in het zuidoosten van het huidige Turkije. Hij werd geboren in een vroom joods gezin, maar wel in een Griekstalig milieu. Voor thorastudie moest je als het een beetje kon, in Jeruzalem zijn. En dus ging Paulus op jonge leeftijd daar ook reeds naar toe. Ruim tien eeuwen later pas vestigden de Turken vanuit de Aziatische steppen zich in Anatolië. Het huidige Midden

Ingezonden brief

Turkije. Ze waren tot de Islam overgegaan en waren niet beroerd dat met het zwaard te verdedigen. Politieke zelfstandigheid leek hen daarbij de juiste uitgangspositie en aldus werd de basis gelegd voor het Ottomaanse Rijk.

Maar is het belangrijk dit allemaal te weten? Nou nee. Je mag van mij Paulus best een Turk maken. Wat historisch niet klopt, hoeft om die reden nog niet alleen maar leugenachtig te zijn. Er zijn meer wegen naar Rome. Het was de Turk Paulus die naar Europa overstak, zo wil dan het verhaal. Laat met andere woorden Turkije niet in haar sop gaar koken, ook al geeft het zelf daartoe nogal reden. Zo groot is het Europese gelijk nu ook weer niet. Ofwel, niemand heeft groot gelijk. Iets waar democratie op ziet. Studie van Paulus kan die kijk verscherpen.

Fokke van der Heide, Zwolle

Echt een fan van Jezus was Paulus ook niet. Hij heeft het vrijwel nooit over zijn persoon. Hij zag in dat er niets mee gewonnen was Jezus als een authentieke joodse persoonlijkheid in de markt te zetten.

Vredestapijt verbindt

*Peter van Helden, gepensioneerd predikant,
Marianne van Heeswijk, kunstenaar*

In 2015 komt kunstenaar Marianne van Heeswijk uit Den Bosch op het idee om samen met vluchtelingen en wijkbewoners een 'Tapijt voor vrede' te maken. Ze heeft genoeg van alle bangmakerij en haatzaaijerij en ziet in het vredestapijt een mogelijkheid om mensen met elkaar te verbinden. Inmiddels zijn er al meer dan zestien 'Tapijten voor de vrede' gelegd door het hele land.

Het is najaar 2015. Heel Europa wordt overspoeld door vluchtelingen, die op gammele bootjes over de Middellandse Zee of via een barre tocht over de Balkan, hun toevlucht en nieuwe toekomst zoeken in het vrije Westen. Ook in Den Bosch wordt een noodopvang gestart, voor vijfhonderd mannen voornamelijk uit Syrië en Eritrea. Het is haastwerk: grote witte tenten, veel improviseren, veel onrust in de media. Na de uitvergroting van weer een incident, wordt Marianne van Heeswijk, kunstenaar te Den Bosch, verontwaardigd. Ze wordt niet goed van de bangmakerij, de haatzaaijerij en ziet er meer in om de verbinding aan gaan, juist wel in contact te gaan. De vluchtelingen gelijkwaardig ontmoeten, ze welkom te heten, proberen ontmoetingen tot stand te brengen, te kijken naar overeenkomsten, verschillen te accepteren en te overbruggen. Reeds bezig als community-artist in het Stedelijk Museum met het leggen van

tapijten van doppen, deksels, CD's en elpees – alles wegwerpmateriaal, verzameld – komt het idee in haar op om samen met

wel een goed idee en adviseert om een ruimte in de buurt te zoeken waar de vluchtelingen lopend of fietsend naar toe kunnen komen. Door contacten via de wijkraad van Maliskamp lukt het om die hele week aan de slag te kunnen in het wijkgebouw 'Ons Trefpunt'. Buurtbewoners bieden spontaan aan om een flyer te maken en te drukken, ze worden huis aan huis verspreid door medewerkers van de plaatselijke Buurtmarkt. Het is dan inmiddels

Eerste vredestapijt in Den Bosch

vluchtelingen en wijkbewoners een 'Tapijt voor vrede' te maken.

Groot vredesteken

In de bibliotheek is een vluchtelingendebat en Marianne benadert de contactpersoon van het Rode Kruis, Constant Mulder, die als vrijwilligerscoördinator bij het AZC/Autotron werkt en vraagt toestemming om het daar te doen maar in de noodopvang is het te onrustig. Hij vindt het

de week tussen Kerst en Oud/Nieuw. Het wordt een groot succes. Omwonenden zorgen voor koffie, thee iets lekkers en hele maaltijden. En het eerste Tapijt voor Vrede ontstaat: een heel groot vredesteken, het woord Vrede in diverse talen er om heen. En daaromheen de vorm van een bootje, een land van herkomst, een eiland van aankomst, een vredesduif.

vervolg na katern

Het eerste Tapijt voor Vrede ontstaat: een heel groot vredesteken, het woord Vrede in diverse talen er om heen.

ADVENTS- EN KERSTKATERN 2017

Kerst vieren en Kerst doen voor 'Vrede op aarde'

Voor deze hoogtijdagen in de gemeente heeft Kerk en Vrede een katern samengesteld met accenten vanuit 'pacifisme als ruimte van bezinning'. We hopen dat het bijdraagt aan intensivering van de boodschap van 'de' engel: 'Vrede op aarde'. En aan wat we noemen: handelingsperspectief. Het kan lijken op de Vredesweek of op de Duitse *Friedensdekade* een tandje bijzetten voor vrede. Uitgangspunt hierbij is het onveiligheidsgevoel van kinderen dat naar voren kwam uit de zogenaamde 'kindermiljoenennota'. Wij wensen u allen een goede tijd.

Staf Kerk en Vrede: Henk Blom, Jan Anne Bos, Arie de Bruijn

Kerst is te vieren... *Gedichten als rode draad*

Misschien is het een bruikbaar idee om door deze hele tijd een rode draad van gedichten van Hans Andreus bij het licht te vlechten. Bijvoorbeeld uit de bundel *Verzamelde gedichten* (Amsterdam 1995) pag. 605 en volgende en 918. Ze roepen de spanning op van: heeft hij het over dat 'Licht dat in de nacht begint/ kind van God, Maria's kind' (lied 433:1)

Kerst is te doen

Wat hebben veel mensen er veel energie gestoken in alle mooie vieringen. Maar ook in: Hoe DOE je Kerst? Hoe doe JIJ vrede op aarde? Een paar ideeën die bij ons in Kerk en Vrede leven voor vieringen van de gemeente en haar gasten:

- Deel een special van Vredesspiraal uit in bijvoorbeeld de Kerstnachtdienst.
- Doe iets met het Regenboogmotief: een (grote) Vredesvlag buiten. Dan weet men waar het binnen over gaat.
- Deel correspondentiekaarten uit.
- Brand regenboogkaarsen, verstuur post met onze regenboogpostzegels, plak stickers
- Nodig Arie de Bruijn uit om een avond te geven over het Vredeslied rond advent, kerst en nieuwjaar
- Doe iets met de kleurplaat die Len speciaal voor Kerk en Vrede maakte. Thuis; in de Kindernevendienst. We ontvangen op het kantoor van Kerk en Vrede graag een foto van de tekening en de artiest. (info@kerkenvrede.nl) Het is geen wedstrijd.
- Misschien zijn er mensen die wat dieper willen ingaan op die best wel serieuze zaak die de zogenaamde 'Kindermiljoenennota' naar voren bracht. Zie het inhoudelijke artikel in dit katern.
- Avondgebeden/Stiltemomenten; je kunt ook overwegen die thuis te houden; liever dan in een kerk/zaal?
- Wandeling met vredesvlag? Kijk op: <https://bosjananne.wordpress.com/op-pelgrimstocht-van-gerechtigheid-en-vrede/belevenissen-2017-van-een-vredesvlag/>

De producten die genoemd worden in bovenstaande ideeën zijn allemaal te bestellen via de webwinkel van www.kerkenvrede.nl.

Of hoe dat heet

Gelukkig dat
het licht bestaat

En dat het met me
doet en praat

En dat ik weet
dat ik er vandaan

kom, van het licht
of hoe dat heet.

Zie verder het kerstlied 462
dat Arie de Bruijn elders in dit
blad toelicht.

Gedachten bij licht en donker

*In het geheel van de Schriften
neemt donker een belangrijke
plaats in. Het gaat er nu juist
om hoe je in dat donker het licht
ziet, hoe je in de ballingschap de
hoop vindt en in de verwoesting
de kracht tot opbouw.*
(Janna Postma)

*Een nieuwe hemel en nieuwe
aarde kunnen mensen niet
bewerkstelligen, en zeker niet
door geweld, dat weer geweld
oproept. Zij kunnen wel vrede
bevorderen door telkens weer
aan te geven wat in hun context,
knelpunten zijn en daar, waar
mogelijk, iets aan veranderen.*
(Heleen Broekema)

'Kindermiljoenennota' begroot

Jan Anne Bos

Maar liefst tweeëneenhalf keer zoveel als 'de grote mensen' begrootten de kinderen afgelopen september voor defensie in hun 'kindermiljoenennota' (27 miljard in plaats van de huidige 7,9). De Kindermiljoenennota is het afgelopen jaar door ruim 9000 scholieren samengesteld tijdens een speciaal lesprogramma en werd in september overhandigd aan de Tweede Kamer, een dag voordat de echte miljoenennota gepresenteerd werd. Heeft iemand dit aan zien komen?

Veiligheid mag van de kinderen wat kosten. Hun eigen veiligheid, mag je veronderstellen. Het geeft geen pas om het de kinderen kwalijk te nemen.

Beter is het om je af te vragen wat ze hiermee willen zeggen. Iemand schrijft: "Ik duid het als signaal dat het binnendringen van heftig wereldnieuws in de levens van kinderen (via school, thuis en online) een beangstigend effect op hen kan hebben en ik signaleer ook voorzichtig een trend: kinderen volgen het nieuws, worden geconfronteerd met nieuws en meningen via sociale media, en ontwikkelen zelf ook mogelijk vroeger een mening over maatschappelijke kwesties. Waar dat kinderen sterkt om zich te uiten en na te denken over dingen is dat

positief, waar het kinderen bang maakt of polarisatie versterkt is dat negatief."

Veilig voelen

De echte kwestie is niet hoe ze op dat bedrag zijn gekomen. Ook niet welke wapensystemen ze ervan willen aankopen. Kinderen hoeven ook de consequenties van hun begroting niet te verantwoorden. Dat is hun voorrecht. Zij leggen de link niet naar de wapenlobby, de armoede, de volksverhuizing vanwege bijvoorbeeld het klimaat. Dat zouden de 'grote' politici moeten doen. "Het is belangrijk dat je je veilig voelt in Nederland en dat de onrust in de wereld niet naar Nederland komt", zei één van hen bij de aanbidding in 2016. Je mag

er ook in horen: "Jullie hebben onze wereld verrekke onveilig gemaakt!"

Bedreigingen van buitenaf

Welke bedreigingen zien ze? Dat staat niet in hun miljoenennota zelf. Dat ze zich er tegen willen verdedigen, doet vermoeden dat ze denken aan bedreigingen van buitenaf.

Het is mijn vakgebied niet, maar zou hun diepste angst niet zitten bij het instorten van hun directe leefwereld: als mijn ouders maar niet gaan scheiden; mijn enige beste vriend verhuist; als ik maar niet misbruikt word; als ik maar mee kan komen en niet gepest word. Opa en Oma mogen niet doodgaan.

Op dat vlak moeten kinderen zich veilig kunnen voelen. Of je het allemaal voor ze kunt regelen is de vraag. Maar daar zal je vreselijk veel in moeten investeren en dat gaat nu juist alleen met middelen die NIET op de begroting van defensie staan. Dat is een heel belangrijk punt.

Cultuurelementen

De vraag blijft: Waarom zo veel geld namens hen naar defensie? Hoe komen ze aan die angst? Ze horen ons aan tafel praten; ze zien op (Jeugd)journaal aanslagen, oorlogen, gewonden. Ze hebben daar op school gesprekken over. Misschien vertellen asielzoekerskinderen bij hen wat ze meegemaakt hebben. Ze lezen oorlogsboeken en ze weten zo langzamerhand al iets van geschiedenis: Tweede Wereldoorlog, atoombommen, 11 september 2001, terrorisme. Dat kun je natuurlijk niet helemaal bij hen weghouden. Is het eigenlijk wel hun eigen angst? Tenslotte zijn

€ 27 miljard voor defensie

het Nederlandse kinderen die grotendeels die ellende waartegen je je door een leger en wapens moet laten beschermen, niet hebben ervaren. Zij maken zich de angst dus eigen aan de hand van 'beelden'. Ze nemen ook iets waar van de 'avontuurlijkheid' van wapens. Ze leven zich erg in, in het 'spel' van de war-games. Ze zien vast de reclamespotjes van personeelsswerving voor het leger. Kids van elf en twaalf zijn wellicht gevoelig voor de romantiek, heldendom en spanning. En natuurlijk nog de overload aan films waarin de overwinning op het ultieme kwaad bevochten wordt.

Die elementen zitten in de cultuur waarin ze opgroeien. En misschien moet ik wel veel meer

noemen. Mijn vriend René zegt: "Als je kinderen voedt met angst voor die ander, oorlogen laat zien, dreigende taal van Trump en Kim Jong Un laat horen en als er om hen heen uitsluiting en agressie als middel worden gebruikt EN je kinderen niet leert (= laat ervaren) dat vrede en verdraagzaamheid leiden tot echte veiligheid, dan krijg je dit."

Mogelijke middelen

Hoe gaan we met die angst van kinderen om? Er zijn reële bedreigingen. Kinderen zien dat en vormen zich daar (een zeer voorlopige?) mening over. Vertrouwenwekkende daden en gesprekken lijken mij twee beproefde middelen. De kinderkleurplaat die bijgevoegd is in deze Vredesspiraal kan een

mooie aanleiding zijn om een gesprek te beginnen.

Maar er moeten veel meer middelen komen, en dichterbij huis. Zoals: niet blijven doorgaan met methodes die ons in de problemen brachten, zodat iedereen met iedereen op de vuist gaat. In de tijd van aanloop naar het afbouwen van militaire wapensystemen moet men tegelijk minstens zo veel begroten voor conversie. Daarnaast kun je denk ik de angst van kinderen niet afkopen met consumptie. De speeltjes, die ze reuze graag willen. En waarvan ze zien dat de oudere generatie er ook wel pap van lust. Iets om over na te denken en om over door te praten.

"Vrede en alle goeds" zegt St. Franciscus dan.

Luther leerde kinderen het lied: 'Houd ons bijeen, God, rond uw woord', (lied 721 uit het nieuwste Liedboek). Hij schreef er boven: "Een kinderlied, te zingen tegen de twee aartsvijanden van Christus en zijn heilige kerk, de paus en de Turken". Dus in ook zo'n chaotische tijd als de onze. Andere vijanden. Oorlogsdreiging totaal. Luther zelf noemde het een kinderlied, omdat hij hulp verwachtte van de kinderen.

KINDERSCHRIJFACTIE

Naar kinderen zal God toch wel luisteren?

"God zal toch wel naar kinderen luisteren!"

Bij de oorlogsretoriek tussen de presidenten Kim Jong-un en Donald Trump rijst ook nu de vraag. Wie kan dit nog stoppen? Vereniging Kerk en Vrede nam

in oktober het initiatief tot een kinderschrijfactie. Beide presidenten ontvingen duizenden brieven van kinderen van 11 en 12 jaar, met als boodschap: Stop uw dreigen met oorlog; dat maakt bang. Toon leiderschap door beheerst te blijven. De wereld zal u dankbaar zijn. Zo bieden we ook kinderen handelingsperspectief in deze impasse. Als tegenhanger voor de angst die klinkt uit het enorme bedrag dat kinderen blijken hun miljoenennota in wapens willen steken.

Voor meer informatie:
www.kerkvrede.nl
Arie de Bruijn.

WE REFUSE TO BE ENEMIES

KERST 2017 VANUIT DE 'TENT OF NATIONS' BETHLEHEM

Kom en Zie, Ga en Deel

Daoud Nassar is een Palestijns christen uit Bethlehem. Samen met zijn familie runt hij een boerenbedrijf met daarop het project 'Tent of Nations'. Ondanks de moeilijke omstandigheden en voortdurende bedreiging van confiscatie van het land, zet de familie Nassar zich op een geweldloze en zeer creatieve manier in onder het motto 'Wij weigeren vijanden te zijn'.

Daoud Nassar en familie.

In zijn kerstboodschap schrijft Daoud: 'Een hartelijke groet uit Bethlehem! Het is heel speciaal om kerst te vieren in de plaats waar het Woord vlees werd. Meer dan twee duizend jaar geleden kwamen de herders, die ook onder bezetting leefden, om de nieuw geboren koning te zien. Hopeloosheid, frustratie en angst weerhielden hen niet om de riskante reis te ondernemen om te KOMEN en te ZIEN. Ze moesten heel wat obstakels overwinnen om Bethlehem te bereiken. Hun

Meer dan twee duizend jaar geleden kwamen de herders, die ook onder bezetting leefden, om de nieuw geboren koning te zien. Hun reis eindigde niet in Bethlehem, maar startte daar; ze gingen terug en deelden de boodschap van hoop met alle mensen.

reis eindigde niet in Bethlehem, maar startte daar; ze gingen terug en deelden de boodschap van hoop met alle mensen.

Vandaag is onze situatie in Palestina niet veel anders dan de situatie van de herders 2000 jaar geleden. We leven nog steeds in hopeloosheid, frustratie en angst. Op veel vragen is nog geen antwoord.

Met het einde van dit jaar in zicht, vechten we nu al 25 jaar een juridische strijd om te voorkomen dat onze boerderij wordt geconfisqueerd. We geloven nog steeds in gerechtigheid en we zijn er trots op om een ander pad te bewandelen, dat van creatief en geweldloos verzet. Wij willen negativiteit met positiviteit overwinnen, duisternis met licht en haat met liefde met onze slogan: 'Wij weigeren vijanden te zijn'.

De boodschap van de Tent of Nations voor het komend

jaar is: We gaan door met het transformeren van hopeloosheid, frustratie, angst en pijn in een positieve kracht die in staat is ons te veranderen en ons in staat stelt een verschil te maken. Met geloof, met liefde en met hoop gaan we door op onze weg naar gerechtigheid.

Wij wensen u gelukkige kerstdagen en een wonderschoon nieuw jaar, een jaar vol hoop, liefde en de vervulling van onze dromen. We vragen God uw en onze kracht voor dit komende jaar te vernieuwen om samen door te gaan in ons werk voor gerechtigheid en vrede.

De Tent of Nations nodigt u uit om te KOMEN en te ZIEN en dan te GAAN en de boodschap van hoop met alle mensen te DELEN, precies zoals de herders 2000 jaar geleden deden.

Gods zegen en Salaam vanuit het land dat dorst naar vrede en gerechtigheid, Bethlehem, Daoud Nassar en familie. Tent of Nations - People building Bridges - (www.tentofnations.org).

We nodigen u graag uit voor de Vriendenmiddag Tent of Nations op zaterdagmiddag 10 februari 2018 (meer info op de website www.tentofnations.nl)

*Bram Grandia, bestuurslid
van Stichting Vrienden van
The Tent of Nations.*

vervolg van pag. 14

Lachen, eten, praten

Peter van Helden, die zich namens de kerken en het Platform Religie en Levensbeschouwing inzet voor de vluchtelingen in de Noodopvang, brengt op de eerste dag een Vredeskaars. Deze wordt aangestoken en brandt de hele week op de middenstip. De sfeer is goed en er wordt samengewerkt, gepraat, gegeten, gelachen en soms bijna gehuild door de schrijnende persoonlijke verhalen. In de keuken wordt gezamenlijk Nederlandse en Syrische soep gekookt. Totaal bouwen er ruim 120 mensen mee, waaronder de helft wijkbewoners, er ontstaan blijvende vriendschappen.

Verhalen delen

Door het succes in Maliskamp wordt het plan opgevat om dit vaker en elders te doen en Peter van Helden nodigt ze twee maanden later uit om tijdens de Dag tegen Racisme een nieuw Tapijt voor Vrede te komen leggen op het Kerkplein in de Kerkstraat. Marianne heeft contact gehouden met een aantal Syrische mannen die mee willen doen om zodoende in contact te komen met de Nederlandse bevolking; voor hen een eerste kennismaking met mensen van dit vreemde land. Hussain, Tofik en Akram vormen inmiddels het hechte team, dat 'uitrukt' om steeds op een andere plek een tapijt te helpen leggen en hun verhaal met de omstanders te delen. Ondertussen doen hun overgekomen gezinsleden ook mee en hebben ook Nederlanders zich als vrijwilliger aangesloten.

Regenbooghart

Afgelopen anderhalf jaar zijn er zo al zestien Tapijten gelegd, op uitnodiging en spontaan, ook

Peter van Helden en Marianne van Heeswijk steken vredeskaars aan

op plekken waar het spannend is. Zoals in Heesch waar veel protest was tegen de komst van de vluchtelingen. Maar ook op Vredesavond in Den Bosch. En zo volgen er meer: bij de Marokkaanse Arrachma Moskee in de Vogelstraat op vrijdagmiddag rond het gebedsruimte. In Zuid bij een basisschool, op het Bevrijdingsfestival, bij de kapel van het Jeroen Bosch ziekenhuis, op de Dam in Amsterdam en tijdens Roze zaterdag een in de vorm van een Regenbooghart.

Er wordt gepraat, gegeten, gelachen, soms bijna gehuild door de schrijnende persoonlijke verhalen. In de keuken wordt gezamenlijk Nederlandse en Syrische soep gekookt.

Vrede in alle talen

Marianne kiest duidelijk, internationaal en interreligieuze geaccepteerde symbolen als te leggen vorm: het peace-teken, een heel groot rood hart, het woord Vrede in alle talen van Den Bosch (we kwamen uit op negentien), vlaggen van zoveel mogelijk landen, de taal van bloemenfiguren, de fakkel van Bevrijdingsdag (en daarbij ontdekken dat de vlam tegelijk een vogel is!).

In de zomer wordt er maar liefst acht weken lang een Tapijt voor Vrede gelegd in de prachtige Lichthal van het Tropenmuseum, iedere week met een ander symbool.

Kippenvelmoment

Mensen reageren op het tapijt, zoals mensen zijn: heel verschillend. Van laaiend enthousiast – wil je ook naar Amsterdam, naar Utrecht komen? – tot gereserveerd. Een man met een norse uitdrukking staat er bij. "Ik denk er het mijne van maar dit lijken hele aardige mensen..." Een vader die zijn kinderen ziet puzzelen en meehelpen: "Wat goed dat jullie dit doen, mijn kinderen komen met de meest vreselijke verhalen thuis over vluchtelingen, je wordt er zelf bang van en vraagt je af waar ze het vandaan halen." De kinderen werden voorgesteld aan de Syriërs en reageerden goed op het contact. Korte en soms langere gesprekken met omstanders, die worden aangestoken door het enthousiasme. Tijdens een festival wordt er tijdens de katholieke kerkdienst een Vredesbloem gebracht en alle aanwezigen applaudiseren voor het initiatief van de vluchtelingen, een kippenvelmoment. Het tapijt begint een lopend vuurtje te worden dat hopelijk zal uitgroeien tot een groot vredesvuur.

Regering, imams, en de buurvrouw

Yosé Höhne-Sparborth

Yosé Höhne-Sparborth bracht een groot deel van de zomer door in Iraaks Koerdistan. Ze leert onder andere dat er voor Iraakse christenen drie soorten moslims zijn: de regering, de imams en de buurvrouw.

De hele zomer liep ik zes weken lang rond in Koerdistan, Iraaks Koerdistan. Men had me ingeseind over het referendum en of ik wat kon aftasten. Zes weken lang heb ik iedereen afgetast die ik tegenkwam: IDP's (Internally displaced persons ofwel ontheemden uit eigen land) die koffers aan het pakken waren voor de terugkeer; IDP's die al terug waren in Caracosh en IDP's die helemaal niet terugwilden. Koerden in Sulaymaniyah, Koerden in Erbil. Dominicanessen in Erbil, in Kirkuk; Syrische vluchtelingen in Erbil en Sulaymaniyah. En bisschop Mirkis te Kirkuk, Pater Jens Petzold, Syrisch monnik van Mar Musa, abt te Sulaymaniyah. En een moslimbuurman van de belangrijkste man van het Chaldeeuws katholieke bisdom Kirkuk, de buurman een ex-generaal van het huidige Iraakse leger en veel samengewerkt met Koerden.

Waaier aan emoties

De zes weken voltrokken zich in een zeer bijzondere spanning, de antwoorden op mijn vragen ook. De zes weken waren emotioneel geheel doortrokken van de waaier aan emoties bij de IDP's. Van angst om terug te keren, via aarzelen of onenigheid binnen het echtpaar over het moment van terugkeer, tot blijdschap om eindelijk naar huis te gaan. 'Naar huis' betekende dan naar Caracosh, naar een volledig gestript huis en alle huisraad vernield.

'Naar huis' betekende naar Caracosh, naar een volledig gestript huis en alle huisraad vernield. Sterk vervuild en veel reparatiewerk nodig.

Sterk vervuild en veel reparatiewerk nodig. Wijken waar elektra en water nog niet was hersteld of weer aangesloten. Vanuit het klooster van Sulaymaniyah bracht Wisam elke dag een andere familie terug naar Caracosh. Hij ontmoette ginds zijn burens die vroegen: wanneer kom jij terug? En hij ging uiteindelijk naar de afdeling watervoorziening van het dorp/stadje met de vraag wanneer ze hem zouden kunnen aansluiten. "Wacht even", antwoordde de ambtenaar, "Nu begint net het Offerfeest, dus over drie dagen kan ik iemand naar je huis sturen."

Onafhankelijk natuurlijk

Dwars erdoorheen speelden de emoties rond het referendum, als ik er naar vroeg. Dan scheurde de wereld in twee groepen uiteen. Koerden die ik aansprak, zeiden allemaal met fluwelen glans in hun ogen: "Onafhankelijk natuurlijk". Als ik dan voorzichtig memoreerde dat ze burens hadden, zoals Iran, Syrië, Poetin, Erdogan en voorzichtig vroeg naar wat mogelijk hun reactie zou zijn, keken ze me verdund aan: "Wat heeft dat er nou mee te maken?" Niks natuurlijk. Niks voor hen. Hun emotie was onafhankelijk willen zijn. Punt. Die emotie was bespeeld, en daarover hoorde ik in het klooster te Sulaymaniyah al veel. Pater Jens: "In de publieke debatten worden de kritische stemmen tegen dat referendum niet aan het woord gelaten. Dus over welk Koerdistan gaat het straks? Corrupt is het al, strak is het ook nog dictatoriaal. Welkom dus!" Een Engelse lady die daar te gast was keek mij medelijdend aan: "Begrijp je die emoties dan niet? Je weet dus niet wat de Koerden allemaal hebben meegemaakt?!" Ik liet haar zitten met haar medelieden met mij. Ik weet wat de Koerden is aangedaan, wat die hele regio is aangedaan sinds Europa een eeuw geleden begon om onze olie onder hun zand weg te graven. Maar ik weet vooral ook van nabij wat het Iraakse volk is aangedaan sinds Saddam Hoessein probeerde meer grip op de regio te krijgen dan de VS. En dat Iraakse volk is óók wel aan rust toe.

Zodra ik dat Iraakse volk over het referendum vroeg, in welke variatie ook, kwam angst boven. Mirkis zei meteen: "I feel scared" (ik ben bang). Dat had ik deze man sinds 2002 nog nooit horen zeggen. "Het is een heel gevaarlijke situatie".

Twee dagen later aan tafel, na een gesprek over wat slordigheden bij de regering in Bagdad zegt hij lachend: "Ik begrijp de Koerden wel. In Bagdad zitten allemaal gekken!" Als ik vraag of in Koerdistan geen gekken wonen, begint hij nog harder te lachen.

Zuster Badh, dominicanes die de kleuterscholen van haar orde begeleidt, vertelt me op 6 september: "We hadden vergadering over de leerlingen die we wel en niet toelaten, want er is een veel te grote aanvraag. Maar we hebben het besluit uitgesteld, we verwachten dat na het referendum veel mensen zullen wegtrekken uit angst voor reacties." De Algemene Overste loopt altijd rond als een vriendelijke glimlachende rustige vrouw. Bij het afscheid zeg ik dat ik voor hen zal bidden en ze sluit haar ogen, trekt in diepe ernst weg en zucht: "Graag." De ex-generaal van het leger vertelt het naadje van de kous: "Het is een persoonlijk politiek spel van president Barzani. Zijn tijd is voorbij, hij moet opstappen maar wil niet. Dit referendum heeft hij bedacht om zo populair te worden dat hij alle andere Koerdische partijen kan omverlopen en kan blijven zitten. Als hem dat lukt, gaat het vermoedelijk met een sisser aflopen. En de familie Barzani heeft in die paar jaar presidentschap grote sommen geld verworven, ze hebben 630 miljoen dollar in Zwitserland liggen."

Pater Jens heeft daarop een simpel commentaar: "Barzani is al vier jaar over tijd. Het Koerdische parlement is al ruim drie jaar niet meer bijeen geweest.

Iraakse Koerden voor onafhankelijkheid

Daarom worden er geen begrotingen meer aangenomen en worden salarissen slecht uitbetaald."

Grote opluchting

Als het westen wordt opgeschrikt door troepenbewegingen rond Kirkuk, weet ik dat het gaat meevallen. Het Iraaks leger gaat zich om de stad bekommeren, de Koerden trekken zich terug. Kirkuk is van Irak; het werd sinds enkele jaren door Koerden bewaakt en Barzani wil de stad. Maar hij trekt zich nu terug en begint dus niet een oorlog. Vermoedelijk gaat ook de onafhankelijkheid dan niet door, want Koerdistan is volledig autonoom, maar krijgt nog wel geld uit Bagdad. Bisschop Mirkis schrijft ook over grote opluchting.

Drie soorten moslims

Door dit alles heen leer ik nu wat het betekent als de christenen ginds het hebben over moslims. Als een soort mantra hoor ik er velen zeggen: "Moslims deugen niet. Moslims haten ons." Maar ze houden van hun collega's op het werk. Dus? Een zuster dominicanes begreep ineens wat ik vroeg: "O, maar dat gaat ook niet over onze buurman. Dat gaat over de regering!"

Mij wordt helder dat christenen in Irak drie soorten moslims kennen: burens, regering, imams. Zoals mensen in Brabant en Limburg vroeger zeiden: "De pastoor en de burgemeester moet je niet vertrouwen, want die komen uit Holland."

Ontwapende veiligheid

Harry Pals, lid van de theologische werkgroep

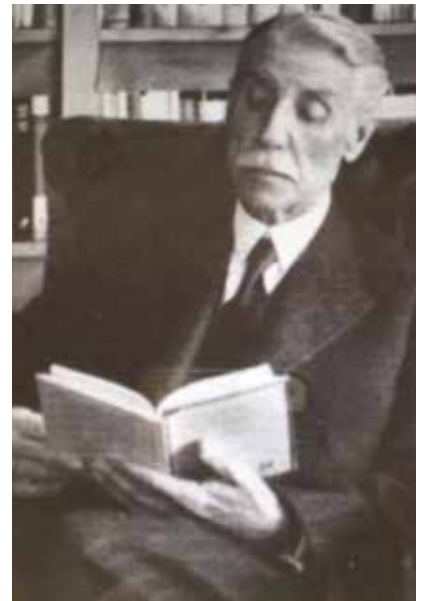
De theologische werkgroep is nog volop bezig met het vervolg van de theologenconferentie in mei over 'kerk en vrede'. Hoe kan de theologische doordinking van de vragen rond geweld en vrede gestimuleerd worden? Hoe kunnen we de kerken, de theologische opleidingen en het legerpastoraat hierin betrekken? We zoeken samenwerking met mensen uit die verschillende kringen.

Volgend jaar is het 90 jaar geleden dat het baanbrekende boek van prof. G.J. Heering verscheen: 'De zondeval van het christendom'. Hierin analyseerde de auteur heel precies de ontwikkelingen in de moderne oorlogsvoering aan de hand van theologische vragen.

Ondertussen wordt er gewerkt aan een vervolgconferentie voor volgend jaar. Dan is het 90 jaar geleden dat het baanbrekende boek van prof. G.J. Heering verscheen 'De zondeval van het christendom'. Het bijzondere van dat boek is dat Heering heel precies de ontwikkelingen in de moderne oorlogsvoering analyseerde en scherpe ethische en theologische vragen daarbij stelde. We zouden volgend jaar de nadruk willen leggen op vragen als: wat zou iemand als Heering in onze tijd waarnemen, kijkend naar moderne wapenontwikkelingen als robotisering, verfijning van kernwapens en de macht van de wapenindustrie? En: wat is dit voor wereld die haar veiligheid zoekt in de afhankelijkheid van steeds vernietigender wapens?

Terzijde: voor het Historisch Tijdschrift GKN (juni 2017, nr. 35) schreef een lid van onze werkgroep, Bram Grandia, een bijdrage waarin hij Heering zet naast de toentertijd toonaan-

Prof. G.J. Heering

gevende Gereformeerde theoloog Herman Bavinck.

De kerk en veiligheid

Onlangs sprak terrorismedeskundige Beatrice de Graaf op een vergadering van de Protestantse synode over veiligheid. Op verzoek van die synode heeft zij haar inbreng uitgewerkt tot een essay, getiteld 'Heilige strijd. Het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad' (uitg. Boekencentrum). Zij zoekt, schrijft zij, naar een theologische visie op geweld en kwaad, aan de hand van Augustinus' theologie over de mens, over "diens gebrokenheid en Gods genade". Ze kiest haar uitgangspunt in woorden van de bijbelse profeet Ezechiël: "Ze zullen niet meer door andere volken worden geplunderd en niet meer worden verslonden door de wilde dieren, ze zullen veilig wonen en niemand zal ze nog opschrikken" (h. 34 vs. 28). Een voorpublicatie van dit boek stond in 'Letter & Geest', bijlage bij Trouw van 14 oktober.

En het creatieve, geweldloze voorbeeld van Jezus?
Dat leidt dan toch wel tot een kritische blik op het
veelgebruikte begrip veiligheid.

Het boekje 'Heilige strijd – Het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad' van historicus en terrorismedeskundige Beatrice de Graaf ligt sinds afgelopen oktober in de boekhandels. 'Heilige strijd' verwijst naar een tekst in het Bijbelboek Micha 6:8. "Drie vragen moeten daarbij leidend zijn, om aan Micha's opdracht te voldoen: niet anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God. Trouw, recht en nederig die strijd te voeren.'

Als voorbeeld verwijst ze naar de Kopten in Egypte. Tijdens Palmпасen gingen er twee bommen af in koptische kerken. 45 kerkgangers kwamen om, honderden raakten gewond. Volgens De Graaf reageerden ze opmerkelijk. "Ze hielden in de lijdensweek een processie voor de gevallen broeders en zusters. (...) Ze zochten de media op om precies uit te leggen waar het aan de beveiliging had geschort en hoe de autoriteiten tekort hadden geschoten. Ze staken hun kritiek niet onder stoelen of banken. Maar ze beleden ook openlijk hun geloof."

Vanuit historisch perspectief schetst De Graaf de veranderingen in het denken over 'het kwaad'. Zo ontstond na de Verlichting het idee van de menselijke controle, menselijke planningsmacht. De huidige tijd staat in het licht van de ondergang. "Een seculier apocalyptisch tijdschap of tijdperk. Duivels en demonen cirkelen weer volop rond in de media." De Graaf hekelt mensen die op social media voortdurend het kwaad bij de ander veroordelen. Ze vindt dat je als christen eerst moet nadenken over het kwaad in je eigen hart, voordat je nadenkt over het kwaad daarbuiten.

De Graaf: "Je kunt het boek samenvatten in deze vraag: heb je als christen een eigen manier om na te denken over terrorisme en een eigen opdracht om anders bezig te zijn met veiligheid? Mijn antwoord is: ja. Het boek is geen academische studie, maar een essay: een zoektocht naar een eigen standpunt. Het is een handreiking. Ook een christen mag zeggen dat hij bang is. Het motto – 'het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad' – komt uit het bijbelboek Ezechiël: Ze zullen niet meer door andere volkeren worden geplunderd en niet meer worden verslonden door de wilde dieren, ze zullen veilig wonen en niemand zal ze nog opschrikken. Daarin resoneert het visioen van Jesaja, die te midden van grote beroering een prachtig vergezicht aanreikt."

(Bron: www.protestantsekerk.nl)

Vanuit Kerk & Vrede zijn we natuurlijk erg benieuwd naar dit boekje en de theologische werkgroep zal er in een volgend nummer van Vredesspiraal zeker aandacht aan besteden. Het is goed dat de Protestantse Kerk op deze manier een bijdrage levert aan het publieke debat rond het thema veiligheid. Ook in de theologische werkgroep spraken we onlangs over de herkenbare angsten die onder mensen leven, vooral voor terroristische aanslagen. Die angsten kunnen en willen we niet negeren. Het kader waarin dat gebeurt is dan wel

van groot belang. Brengen we dan ook de kritiek van de bijbelse profeten op de belangenverstrengeling van hun overheid in? En het visioen van een wereld waarin de oorlog ook niet meer onderwezen wordt (om te beginnen door ons... - Jesaja 2 vs. 5)? En het creatieve, geweldloze voorbeeld van Jezus? Dat leidt dan toch wel tot een kritische blik op het veelgebruikte begrip veiligheid.

Maar allereerst: goed dat het gesprek wordt gestimuleerd over deze vragen. Dat gesprek willen

we ook heel graag binnen de kerk voeren en verfijnen en verdiepen. Daar zouden we ook graag steun en stimulans van de kant van de synode bij willen ervaren.

Het publieke debat rondom het thema veiligheid willen we graag stimuleren, maar het kader waarbinnen dat gebeurt is wel van belang.

Nobelprijs voor velen

Wendela de Vries

Kernwapens zijn de meest vreselijke wapens die er zijn. In de jaren '80 van de vorige eeuw, toen er een grote protestbeweging tegen kernwapens was, wist iedereen waarom. Kernwapens doden niet alleen heel veel mensen tegelijk, ze beschadigen ook toekomstige generaties door hun radioactieve straling. Door de enorme omvang van de schade is hulpverlening na gebruik van kernwapens vrijwel onmogelijk. Enkele jaren geleden publiceerde het Internationale Rode Kruis het rapport *The Human Cost of Nuclear Weapons*, waarin deze gevolgen nog eens in al hun gruwelijkheid onder de aandacht worden gebracht.

Nucleaire ontwapening kwam op dat moment op geen enkele politieke agenda meer voor. De kernwapenstaten waren bezig hun verouderde kernwapens te vernieuwen. In de Verenigde Staten werd een nieuw type kernwapen ontwikkeld: een kleine bom die slechts een beperkt gebied zou verwoesten waardoor, volgens militaire strategen, de drempel om ze te gebruiken lager werd. Zij zagen dat als een voordeel. Het Anti-Ballistic Missile Treaty, het verdrag waarmee een nucleair evenwicht tussen Rusland en de VS was vastgelegd, werd door Bush jr. eenzijdig opgezegd. Vredesactivisten probeerden tevergeefs aandacht

te krijgen voor deze gevaarlijke ontwikkelingen, maar de wereld was met andere dingen bezig.

Kernwapenstaten

Wel was er internationaal veel aandacht voor landen die op eigen houtje, buiten de grootmachten om, zichzelf probeerden op te werken tot kernwapenstaat: Iran, Noord-Korea. Een deel van hun kennis is overigens afkomstig uit ons eigen Almelo, waar de Pakistaanse fysicus Khan in de vorige eeuw de techniek van het uraniumverrijken onder de knie kreeg, die hij vervolgens verkocht aan zijn eigen land en enkele andere geïnteresseerden. Intussen deden de erkende

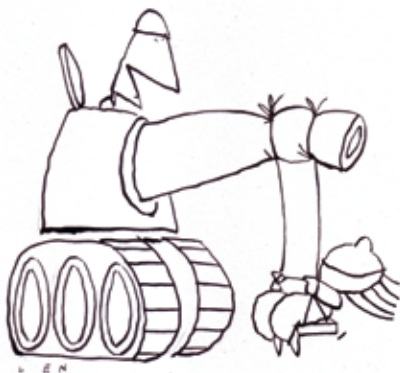
kernmachten het tegendeel van waar ze zich in het Non-proliferatieverdrag toe verplicht hadden: namelijk ontwapenen.

Leuzen en spandoeken

Vredesactivisten bleven listen verzinnen om het onderwerp aan te kaarten. Sommigen klommen over het hek van een kernwapenbasis om spandoeken op te hangen en leuzen te schilderen. Vooral de Belgen waren daar goed in, die gingen met honderden tegelijk. In Nederland werd campagne gevoerd om banken en pensioenfondsen te bewegen hun investeringen uit de productie van kernwapens terug te trekken. Veel banken en fondsen gaven daaraan gehoor, met als beruchte uitzondering het ABP pensioenfonds. Op internationaal niveau werd in de Verenigde Naties een proces op gang gebracht om kernwapens per verdrag te verbieden.

Enorme pluim

De organisatie die heel hard voor dat VN-verdrag heeft gewerkt, de ICAN (International Coalition Against Nuclear arms), heeft dit jaar de Nobelprijs voor de Vrede gewonnen. Dat is een enorme pluim aan heel veel mensen. ICAN had niet bestaan zonder al die individuele vredesmensen die hun eigen steentje hebben bijgedragen aan het debat. Soms door met een spandoek te staan. Soms door een brief aan hun bank of pensioenfonds te schrijven, of door simpelweg van bank te wisselen. Al die mensen die op hun eigen manier en binnen hun eigen mogelijkheden kozen voor vrede, en daar consequenties aan verbonden. De Nobelprijs voor ICAN eert velen.

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. Ons werk is mogelijk dankzij giften en donaties. Help ons met een gift op rekening NL.11.TRIO.0390.407.380 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam

Stop Wapenhandel

Vredesmaaltijd in Riga

Rob van Essen

Ooit was de zeppelin in Riga een strijdmiddel in de Eerste Wereldoorlog om terrein te verkennen en de vijand te bombarderen. Nu zijn de voormalige hangars voorraadschuren van voedsel en is het een gaan en komen van wie eens vijanden waren. Redactielid Rob van Essen bracht namens Kerk in Den Haag afgelopen zomer een bezoek aan Letland in het kader van een 'zomerschool' over 'plaatsen van herinnering'. Een sfeerimpressie.

De grootste overdekte markt van Europa, zegt onze gastheer tijdens mijn bezoek aan Riga. We hadden ze gisteren al vanuit de bus gezien: vijf reusachtige halfronde gebouwen. Remises of pakhuizen? Ze blijken er begin twintigste eeuw door de Duitsers gebouwd te zijn als hangars voor de reusachtige zeppelins. Nu zijn in elke hal de handelaars in onder andere vis, fruit, levensmiddelen, brood en souvenirs samen gebracht. Mijn lief valt van de ene verbazing in de andere: je kunt zien hoe zuurkool wordt gemaakt en de koekjes liggen onverpakt in vakken. Bossen bloemen staan voor een halve Euro geprijsd en mooie leren laarsjes uit Wit Rusland zijn onwaarschijnlijk goedkoop. Gelukkig mag je bagage maar twintig kilo wegen als je vliegt, anders waren we vaak voor hebzucht gewicht.

Nijvere dienstmaagden

Onze volgende stop is bij een Orthodoxe kerk aan de Gogolstraat. Er is een dienst bezig en bij de ingang staat dat vrouwen het hoofd bedekken moeten. Neeltje krijgt een sjaaltje te leen van de dame die kaarsjes en prentjes verkoopt. We zien af en toe twee priesters verschijnen, maar prominent aanwezig zijn de vrouwen. Als bezoekers en als nijvere dienstmaagden. De één veegt met een bezem bloembladjes weg, twee anderen zijn bij een ikonenstandaard bezig een extra plankje aan te brengen. En de zang die we horen is van onzichtbare vrouwen. "Ze zullen toch geen opname afdraaien?", vraagt Neeltje zich af.

's Middags bezoeken we de beroemde 'Geboorte van Christus' kathedraal. Gastvrij staan de deuren open, maar een bedelares die op de trappen onze goedgeefsheid wil beproeven wordt met zachte drang verwijderd. Ook hier is een dienst bezig en we zien dat gelovigen vol toewijding een iconen kussen om daarna een zegen van de priester te ontvangen, die zij vervolgens op de hand kussen. Een open kerk, dat is waar, maar geen enkele concessie aan de eeuwenoude liturgie. Geen 'taal voor deze tijd' of 'kerkproeverij': gewoon de geheimen vieren. Het heeft wel iets, al wringt bij mij ook hier de rol van de vrouwen

die (onzichtbaar) zingen en ijverig de heilige voorwerpen verzorgen.

Niet vanzelfsprekend

In het park, dichtbij ons hostel, is deze week de derde Europese korenolympiade. Het publiek belooft de zangers gul. Maar als een Kroatisch koor een lied uit Letland zingt veren de mensen op en klappen enthousiast mee. Letland en Kroatië: twee volken die weten dat vrijheid en onafhankelijkheid niet vanzelfsprekend zijn. We kopen vandaag *The Baltic Times* en de kop op de voorpagina luidt: 'Aftredende voorzitter EU Markku Markkula: Ik denk niet dat Rusland de Baltische landen kan binnenvallen'.

Eén Europese gemeenschap, maar op twee vlieguren afstand ziet de wereld er heel anders uit als in Den Haag. Ooit was de zeppelin een strijdmiddel in de Eerste Wereldoorlog om terrein te verkennen en de vijand te bombarderen. Nu zijn de voormalige hangars voorraadschuren van voedsel en is het een gaan en komen van wie eens vijanden waren. Misschien moet de volgende ontwapeningsconferentie in Riga gehouden worden met een excursie naar de grote markt. Om daar te zien dat oorlog geen toekomst heeft en mensen hunkeren naar de maaltijd waar de kooplui van Riga vis, vlees en uitgelezen wijnen aan bijdragen.

Vredesbeweging onder druk

*Fritjof Lucke, Master of Science Graduate
aan de Universiteit van Antwerpen*

Ook al vallen er globaal gezien veel minder doden dan het historische gemiddelde, wie de tv aanzet ontmoet schermen gevuld met geweld. Oude conflicten lijken te herleven en nieuwe spanningsvelden zijn in opkomst. Toch lijkt een grote tegenreactie van de vredesbeweging uit te blijven. Reden voor de 23-jarige student Fritjof Lucke om deze tegenstelling te onderzoeken in zijn master scriptie voor Internationale Betrekkingen en Diplomatie aan de Universiteit Antwerpen. Hier een samenvatting van zijn onderzoek.

Waar er in de tijd van de Eerste Wereldoorlog nog veelvuldig over en voor vrede geschreven werd en de straten van Europa een aantal decennia geleden nog gevuld waren met acties tegen diverse raketsystemen, komt een hedendaagse massale protestbeweging voor vrede niet op gang. Deze tegenstelling was de grootste katalysator voor mijn nieuwsgierigheid en leidde tot een maandenlang praktisch en theoretisch onderzoek naar de moderne vredesbeweging.

Tijdens mijn vooronderzoek stuitte ik op een levendig filosofisch debat, waarin diverse academische auteurs elk hun verklaringen gaven voor hedendaagse ontwikkelingen rond oorlog en vrede. De literatuur was geschiedkundig en theoretisch zeer uitgebreid beschreven, maar de daadwerkelijke praktische impact was niet of nauwelijks getoetst. Met mijn onderzoek wilde ik de theorie en de praktijk met elkaar in contact brengen, en toetsen of diegene die het meeste met thema's rond oorlog en vrede werken de vermeende toestanden uit de literatuur ervaren.

Drie thematische clusters

Om het mogelijk te maken de theorie te testen, besloot ik de verschillende literatuur samen te vatten in drie thematische clusters.

In het eerste cluster, rond de veranderde maatschappelijke associaties van geweld, werd gesteld dat de moderne interpretatie van de concepten van vrijheid en geweld vermengd waren geraakt en lastig apart kunnen worden besproken. Het verkrijgen en verdedigen van vrijheid wordt in de 'westerse' (hier doelend op West-Europa en Noord-Amerika) interpretatie enkel mogelijk gemaakt door

het gebruik van geweld, een proces dat de auteurs sinds het begin van deze eeuw zien verergeren. De implicaties zijn enorm, aangezien geweldloosheid het in deze context zeer lastig zal hebben om een alternatief te kunnen bieden.

Het tweede cluster gaat over een voortdurende globale staat van oorlog. Moderne oorlogsvoering vindt niet meer plaats tussen afzonderlijke staten, maar is wat ruimte en tijd betreft grenzeloos geworden. Oorlog is volgens de auteurs een permanente toestand die steeds meer deel uitmaakt van het staatsapparaat. Zij stellen dat vredesactivisme het moeilijk heeft in een staat waar permanente oorlog het gangbare verhaal is.

De auteurs in de derde cluster hebben het over een permanente staat van uitzondering. Zij stellen dat de politieke- en gerechtelijke machten steeds meer militaire invloed toestaan in het dagelijks leven. Deze ontwikkelingen leiden tot een permanente staat van uitzondering, waar interne en externe veiligheidsmaatregelen elkaar in rap tempo opvolgen en verergeren. Aangezien deze maatregelen als het nieuwe normaal gaan gelden, is hiertegen oppositie voeren nagenoeg onmogelijk.

De auteurs schetsen een bijna dystopische situatie waar activisme op weinig steun kan rekenen. De 'normale staat' is volgens de auteurs al vastgelegd, en duldt geen tegenspraak.

Eigen ervaringen

Om deze toestand te testen, nam ik contact op met vredesorganisaties van lokaal tot Europees niveau. Ik nam België, Nederland, en Duitsland als casus vanwege de overeenkomsten in hun geschiedenis betreffende vredesactivisme. Vervolgens nam ik interviews af met 26 respondenten, elk met een uiteenlopende kijk op vredesactivisme, en vroeg expliciet om niet te spreken namens een organisatie maar volgens eigen ervaringen. Door middel van dezelfde gestructureerde interviews creëerde ik een toetsbaar geheel. De antwoorden in de interviews analyseerde ik door middel van het opdelen van de theorie in vier dimensies per cluster, om de theorie te kunnen herkennen in de gegeven antwoorden. Ondanks grote verschillen tussen de antwoorden van de respondenten bleek een meerderheid verschillende aspecten van de theorie te herkennen. Rond het eerste cluster (vermenging van geweld

met vrijheid), vond de helft van de respondenten dat het argumenteren voor en/of praktiseren van geweldloosheid lastiger was geworden. Rond het tweede cluster (voortdurende globale staat van oorlog), waren de respondenten verdeeld in voor- en tegenstanders. Het derde cluster (permanente staat van uitzondering), vond de meeste weerklank: een grote meerderheid stelde dat militaire maatregelen een grotere rol hebben gekregen in de samenlevingen waarin zij zich bevinden. Dimensies van het eerste cluster werden het minst herkend door respondenten, terwijl de derde cluster veelvuldig herkend werd.

De grote vredesprotesten van voorheen blijven nu uit

Optimisme en pessimisme

Uiteindelijk draaide mijn onderzoek er om of de respondenten de theoretische toestanden bewust meemaakten en of ze ook reageerden. De resultaten van mijn onderzoek laten zien dat terwijl respondenten wel bekend zijn met sommige onderdelen van de theorieën, ze niet bekend zijn met de meest essentiële en originele aspecten van de literatuur.

Op basis van mijn resultaten is het dan ook lastig om te argumenteren dat de respondenten werkelijk de toestanden geschetst in de theorie ook actief ervaren. Zij maken zich zorgen over politieke en sociale ontwikkelingen die ook in de literatuur een rol spelen, maar zijn zich niet volledig bewust van de toestanden zoals die beschreven worden in het filosofisch debat.

Mijn hypothesen, die stelden dat hoe meer dimensies van de theorieën door respondenten ervaren werden, hoe minder engagement zij zouden tonen, maar ook hoe minder optimistisch over de toekomst van de vredesbeweging zij zouden zijn, bleken niet uit te komen. Toewijding aan vredesactivisme bleek op hetzelfde niveau te blijven en zelfs te groeien, ondanks het herkennen van zorgelijke ontwikkelingen. Ook een optimistisch perspectief over de vredesbeweging bleek niet beïnvloed door het herkennen van dimensies; in tegendeel, respondenten met een optimistisch beeld herkenden meer dimensies van de theorie dan diegenen met een negatief beeld.

Onderlinge verschillen

Vooral de grote onderlinge verschillen in de vredesbeweging, op lokaal, nationaal, en Europees niveau werden benadrukt door de resultaten. Belgische respondenten waren meer onzeker over de toekomst van de vredesbeweging, de Nederlandse waren verdeeld tussen optimisten en pessimisten, terwijl de Duitse respondenten eerder positief waren. Vanuit de respondenten zelf werd veelvuldig de klacht gehoord dat er veel moeilijkheden waren met betrekking tot het creëren van een succesvol en coherent verhaal rond vrede.

Ook al waren alle activisten bezorgd over de huidige stand van zaken, de methoden die als antwoorden werden voorgedragen varieerden enorm. De vredesbeweging in België, Nederland, en Duitsland, lijkt dus vast te zitten in contradicties: tussen een verhoogde nood zien aan pacifisme en geweldloosheid in de samenleving, maar niet de juiste steun kunnen vinden om goede actie te ondernemen, en het optimisme van technologische vooruitgangen als een potentieel middel voor het ontplooiën van vrede, maar niet een solidair alternatief verhaal kunnen construeren om dit succesvol te verspreiden.

Passie voor vrede

Een antwoord op gebrek aan publiek engagement biedt dit onderzoek dus niet. Maar de vele gesprekken (waaronder met jonge respondenten) geven hoop dat er mensen met passie voor vrede bezig zullen blijven. Wel zal het mensen duidelijk moeten worden dat geweld als respons enkel leidt tot meer geweld, en dat andere geluiden ook bestaan. De inzet om samen met alle vredesorganisaties een sterk alternatief te bieden, en verhoogde samenwerking met andere maatschappelijke organisaties te onderzoeken, kunnen er hopelijk toe bijdragen dat het thema vrede meer op de kaart wordt gezet.

Traumasporen opruimen

Yosé Höhne Sparborth

Yosé Höhne Sparborth werkte met getraumatiseerde mensen in oorlogsgebieden. In dit artikel haar ervaringen met het opruimen van traumasporen.

In Nederland wordt snel van een trauma gesproken. Trauma's zoals ik ermee werkte, zijn diepinsnijdende ervaringen, of langdurig ernstig beschadigende ervaringen. Ze zitten diep in je lijf, je raakt zowel mentaal als fysiek geblokkeerd: niet te reguleren diepe emoties kunnen het gevolg zijn. Zulke trauma's vergen dat je werkt met het lichaam, direct bij de plekken waar ze zitten. Onze taal heeft er woorden voor die we danken aan onze voorouders, uit de tijd dat nog niet de hele psyche in de hersens werd gelokaliseerd: een steen op je maag, een brok in je keel, veel op je lever hebben, onthand zijn, een losbol... of er valt je een steen van het hart. Ook kunnen we wortel schieten of ontworteld raken.

Continentaal trauma

In El Salvador, Nicaragua, Chili en Colombia ontwikkelden we een koffer vol instrumenten om de stenen in maag, darm of hart waar te nemen, en jezelf of een ander ervan te verlossen. In de

vier landen ging het om een combinatie van geweld door oorlog, (seksueel) gezinsgeweld, armoede en direct zichtbare uitbuiting. Raciaal kolonialisme is bovendien het continentale trauma.

Onthand

We leerden dat er veel werk nodig is om emotioneel nog actuele trauma's welbewust steentje voor steentje op te ruimen. Trauma's die mentaal verwerkt zijn, zijn langs die lichamelijke weg relatief snel op te ruimen. De emotionele of gedragsstoringen die ermee gepaard gaan verdwijnen en er ontstaat werkelijk een gevoel van grote innerlijke ruimte. Blokkades door trauma's kunnen heftig zijn, tot het fysiek afknellen van bloed- en energiebanen aan toe. Dat leidt tot ziekten. Een gangbaar beeld: op momenten van crisis of dreiging ben je ineens onthand, je lijkt afgesneden van je dagelijks goed functionerende vermogens.

Krachtbron

Zelf werkte ik doorgaans met kader: pastores, artsen, psychologen, politie. Zij werkten vervolgens zelf met basisgroepen. We hebben ons in grote creativiteit door steeds weer nieuwe werkwijzen heengewerkt; telkens effectiever, totdat

we bij het meest eenvoudige uitkwamen. Algemeen voor traumatische imprint in je lichaam is, dat je afgesneden raakt van een diepe eigen krachtbron. In mijn aanpak, humanistisch, gaf ik deze bron verder geen naam. Sommigen noemen het god.

Voel je als een boom

We kwamen uit bij een basale oefening, aanvankelijk staande en met gesloten ogen. Voel je als een boom. Vanuit de benen wortels diep de grond in, tot bij een diepe waterbron. En wortels wijd gespreid naar alle kanten. Dan een stam, sterk, stevig, als een bescherming rondom. En binnenin zacht, als een kanaal, om water vanuit de diepte tot in de kroon te leiden. Een grote wijde kroon met bladeren, bloemen, vruchten, vogels in hun nest... Die kroon kun je heel groot maken, die kan reiken tot het einde van een grote zaal. Of je kunt hem helemaal om je heen vouwen, als je niet wilt raken aan wat verderop is. De wortels zijn nodig om weer plek te krijgen in je eigen leven, contact met eigen vermogens. De kroon is nodig om je te openen voor het theater om je heen, of je er juist tegen te beschermen. We besloten: wie zichzelf kan herbouwen als een boom, kan geweldloos een oorlog doorkomen.

Zal er ooit een dag van vrede

auteur

Wie de tekst van lied 462 – Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk - aandachtig leest, kan alleen maar concluderen dat we hier met een typisch adventslied van doen hebben, dat echter zeker ook in de voleindingstijd en in diensten rond de vredesthema's een goede keus is.

De opbouw van de liedtekst is – zoals vaak bij Jongerius – doordacht en helder. Wat direct opvalt, is dat, gelet op de aanvangswoorden, de zes strofen twee aan twee bij elkaar horen. Het rijmschema (vaak alleen klin-kerrijm) is A-b-A-b. De eerste twee strofen zijn gewijd aan het visioen, de droom, waartoe de advent ons uitdaagt. Deze wordt hier omschreven als 'een dag van vrede' en 'een blijvend heden vol van goede vrede'. 'Vrede' mogen we dan verstaan in de volle rijkdom van de bijbelse term 'sjaloom'. Dat heeft voor ieder alle goeds in petto, namelijk bevrijding 'voor wie worden doodgezegen' en 'levenslang gebroken zijn'. Is het de weerbarstigheid van onze dagelijkse werkelijkheid die de dichter heeft doen besluiten dit grote wenkend perspectief toch maar van vraagtekens te voorzien?

Het 'Zie', waarmee de volgende twee strofen beginnen, nodigt ons uit onze ogen goed de kost te geven en steeds attent te blijven op de tekenen van hoop die er zijn, hoe bescheiden vaak ook! Met het bemoedigende beeld van de boom, waaraan telkens weer 'het jonge groen ontluikt', grijpt de dichter terug op de korte parabel die Jezus in het kader van de

komst van het rijk Gods vertelt, de parabel van de vijgenboom (Matteüs 24,32; Marcus 13,28; Lucas 21,29-32). Wij worden als Abraham opgeroepen naar de sterren te kijken (Genesis 15,5), die hier symbool staan voor alles wat het duister verdrijft! In de laatste twee strofen wordt de aandacht toegespitst op Hem wiens geboorte wij met Kerstmis gedenken. De dichter herneemt daarvoor het beeld van de boom en van de sterren, om de 'zoon der mensen', het kind dat ons zal komen redden, als 'boom des levens' (Genesis 3, 22-24; Openbaring 22, 2. 14-19) en als 'licht der wereld' (Johannes 8, 12) te kwalificeren'. Aldus Gerard Kock in het compendium bij het liedboek (www.liedboekcompendium.nl).

Overigens, op die site is onder het kopje 'Media' het lied ook gedeeltelijk te beluisteren. Als drager van zijn tekst kiest Jongerius de Engelse hymn 'London 1863 – GOLDSCHMIDT'. Met name deze sterke melodie draagt bij aan de populariteit van dit lied.

Deze melodie verscheen eerder in *The Chorale Book for England* (1863), waarin ze in aangepaste vorm was overgenomen uit het *Geistreiches Gesangbuch*

Jongerius

Darmstadt (1698). Dit laatste verklaart de Duitse naam van de melodie.

Specifiek aan deze melodie is de enorme spanningsboog van 10 tonen tussen regel 1 en 2 (van lage C tot hoge 'es'), die ook weer ontspant in regel 3 en 4 (van hoge 'es', naar de lage C). Verder verloopt de melodie grotendeels in kleine stapjes, in zogenaamde secundeschreden. Het lied 'Zal er ooit een dag van vrede' verscheen voor het eerst in 1975 en is sindsdien gepubliceerd in *Zingen Geloven*, deel 3 (1988, nr. 1), *Tussentijds* (2005, nr. 193), *Zingt Jubilate* (editie 2006, nr. 125) en dus nu in *Liedboek 2013*. Om tekstuele en muzikale verwarring te voorkomen, is het raadzaam de lezing van *Liedboek 2013* aan te houden!

Een adventslied dat het verlangen naar vrede op overtuigende wijze uitzingt.

Nobelprijs voor iedereen die werkt aan ontwapening

Op 6 oktober werd bekend gemaakt dat de Internationale Campaign to Abolish Nuclear weapons (ICAN) de Nobelprijs voor de Vrede heeft gewonnen. In Nederland zijn onder andere Stop Wapenhandel, de WILPF, het Tribunaal voor de Vrede, Burgemeesters voor Vrede, de NVMP en PAX partnerorganisaties van de ICAN. Zij delen dus mee in de feestvreugde. Het Nobelcomité maakte in Oslo bekend dat ICAN de prijs wint voor haar werk aan nucleaire ontwapening. ICAN heeft zich jarenlang ingezet voor het wereldwijde verbod op kernwapens, dat afgelopen zomer werd aangenomen en op 20 september opende voor ondertekening. Internationaal zijn er wel afspraken om de verspreiding van landmijnen, clusterbommen en biologische wapens tegen te gaan, maar dergelijke afspraken ontbraken nog over de veel gevaarlijker kernwapens. "ICAN heeft geholpen dat juridische gat te vullen", aldus de voorzitter van het Comité.

"Dit jaar is de prijs een eerbetoon aan iedereen die werkt aan ontwapening. We hebben ICAN gekozen omdat wij, het Noorse Nobel-comité, geloven dat zij op een bewonderenswaardige wijze het voortouw hebben genomen in het aanvuren van het ontwapeningsproces. Ook maakt ICAN de bevolking, die bang is om beschermd te worden met kernwapens, meer betrokken."

Nederland zelf speelde overigens een belangrijke rol bij de onderhandelingen over het kernwapenverdrag door daar als enige NAVO-lid aan deel te nemen.

Geweldloos Communiceren

Naast het eerder besproken boek van Marshall B. Rosenberg (zie VredesSpiraal 2017/2) is ook internet een zeer rijke bron aan informatie, oefeningen en trainingen in geweldloos communiceren. Op het trefwoord 'geweldloos communiceren' krijg je maar liefst 54.600 hits. Zo stuit je bijvoorbeeld op de website www.koersvaren.nl met diverse oefeningen uit de dagelijkse praktijk die je thuis of op je werk kunt doen zodat je de techniek van geweldloos communiceren eigen kunt maken.

Op www.vilna.nl staat: 'Misverstanden in de communicatie, wie kent ze niet? Veel en vaak voorkomend en altijd leidt het tot grotere problemen dan noodzakelijk.

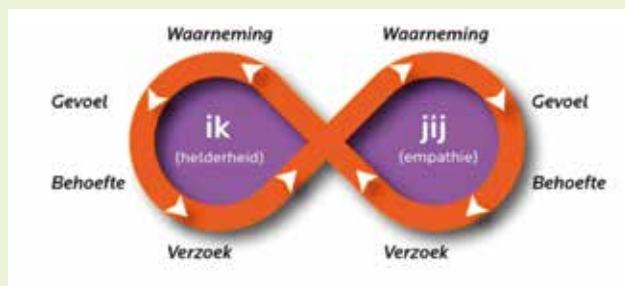
Je collega zit tegenover je. Hij ontvangt veel telefoontjes van verkopers die onderweg zijn. De ontvangst is vaak slecht, zodat hij hard moet praten.

's Middags wordt hij gebeld door vrienden op zijn mobieltje. Uiteindelijk ben je het zat en zeg je op een geïrriteerde toon: "Ga alsjeblieft naar buiten als je privé belt!"

Voel je je goed nadat je je woede hebt geuit? Besef je wat de gevolgen zijn? Je collega voelt zich ongetwijfeld beledigd door je reactie. En het zal extra moeilijk zijn om weer met elkaar te praten, tot een oplossing te komen en de relatie te herstellen. Conflictsituaties op kantoor en privé doen zich bijna elke dag voor. Ze zijn onvermijdelijk. En ze hoeven ook niet vermeden te worden. De situaties zijn er nou eenmaal. Echter als mensen respectvol met elkaar communiceren voelen ze zich beter en kunnen conflicten sneller opgelost worden.

Er zijn algemene maatstaven voor goede 'geweldloze' communicatie (bedacht door Marshall Rosenberg) die in alle gevallen helpen. Hieronder 7 tips om dat toe te passen:

1. Vermijd 'zou moeten' en 'moeten'.
2. Scheid gedrag van je oordelen
3. Vermijd superlatieven (overdrijvingen)
4. Druk je steeds vriendelijk, vastberaden en duidelijk uit.
5. Benoem je gevoel
6. Verwar een verzoek niet met een eis
7. Hou het bij jezelf

Special voor Kerstnachtdienst

In mei bracht Kerk en Vrede een special uit ter voorbereiding op de vredesweek rond het thema 'Bij alle geweld geweldloos'. Deze special is nog steeds te bestellen via de webshop van www.kerkenvrede.nl en is ook heel geschikt om uit te delen tijdens bijvoorbeeld de Kerstnachtdienst waar de geboorte van de Vredenvorst immers centraal staat. In een reeks artikelen komen mensen aan het woord die laten zien wat de achtergrond van hun keuze voor geweldloosheid is, hoe je geweldloos handelt en leeft, en hoe je dat kunt oefenen. Verschillende organisaties en activiteiten passeren de revue. Het nummer begint met een artikel dat ingaat op de vraag wat geweldloosheid en geweldloze weerbaarheid zijn. Daarover bestaan veel misverstanden. Pacifisme is geen passivisme, het gaat juist om een actieve inzet voor vrede. Pacifisme is op twee uitgangspunten gebaseerd: niet berusten in onrecht en niet vertrouwen in het gebruik van geweld.

Wandelen voor vrede

Er is een bescheiden formule om iets van vrede te laten zien. Zo besloot bestuurslid van Kerk en Vrede Jan Anne Bos, die tijdens de Vredesweek niet met de Walk of Peace mee kon doen, zijn eigen 'Walk of Peace' te maken. Ontwapenend trok hij met een Vredesvlag door de Alblasserwaard. Dat kreeg een verhaal met kleurrijke mensen en foto's. U leest het op www.bosjananne.wordpress.com onder de button 'Op pelgrimstocht': Belevissen 2017 van een vredesvlag. Misschien ter navolging?

Afghaanse meisjes nog niet naar school

Pogingen van de Afghaanse regering en internationale donoren om meisjes naar school te krijgen, blijven tekortschieten, volgens Human Rights Watch. Zestien jaar nadat de Amerikaanse interventie in Afghanistan de Taliban van de macht verdreef, gaat nog steeds naar schatting twee derde van de Afghaanse meisjes niet naar school. In zijn rapport "I Won't Be a Doctor, and One Day You'll Be Sick" - Girls' Access to Education in Afghanistan beschrijft de Amerikaanse mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch (HRW) hoe de veiligheidssituatie in Afghanistan achteruitgaat, terwijl internationale donoren zich afkeren van het land. Tegelijkertijd stagneert het aantal meisjes dat naar school gaat. HRW sprak met 249 meisjes in de provincies Kaboel, Kandahar, Balkh en Nangarhar die hun school niet

LCF-fregatten spelen rol in nucleaire oorlogvoering

De zwaarste gevechtsschepen van de Nederlandse marinevloot, de vier luchtverdedigings- en commandofregatten, spelen een rol in nucleaire oorlogvoering, schrijft Stop Wapenhandel in het onderzoek 'LCF-fregatten en het nucleair evenwicht'. Bijzonder aan deze fregatten is de zeer geavanceerde radar. Deze kan over grote afstanden intercontinentale raketten opsporen en volgen. Het Smart-L radarsysteem, van het Nederlandse wapenbedrijf Thales, maakt onderdeel uit van het NAVO-raketschild. Nu de NAVO met het raketschild wapens ontwikkelt om de nucleaire slagkracht van de Russen te ondermijnen wordt Amerika nucleair superieur, en voelt Rusland zich bedreigd. Elke stap in uitbreiding van de raketschildtechnologie is een stap verder in de verstoring van het nucleair evenwicht. Het onderzoek: LCF fregatten en het nucleair evenwicht is te vinden op: www.stopwapenhandel.org

Regenboogpostzegels

December is de tijd van kerst- en nieuwjaarskaarten. Wist u dat u in de webshop van www.kerkenvrede.nl postzegels kunt kopen met de regenboogvlag? Zo geeft u uw kerstkaarten nog een extra boodschap mee! De prijs is € 9,50 voor tien stuks. Naast regenboogpostzegels zijn er ook regenboogstickers of vlaggen verkrijgbaar.

**7 januari, 4 februari, 4 maart,
1 april 2018**

Wake Detentiecentrum Zeist

Elke eerste zondag van de maand met bloemen en licht om 16.30 uur, Richelleweg 13, Soesterberg. Breng bloemen mee!
Informatie: (030) 69 622 83 / (035) 60 138 82
Bekijk ook de websites: www.wakezeist.nl en www.saviz.nl (Steunfonds).

**4 januari, 11 februari, 11 maart,
8 april 2018**

Schipholwakes

Iedere tweede zondag van de maand van 14:00-15:30 uur. Plaats: Duizendbladweg 100, 1171 VA Badhoevedorp. In de nieuwe Schipholgevangenis zitten veel mensen die niet in Nederland mogen (ver)blijven, omdat ze niet over voldoende papieren beschikken. Met deze wakes willen we een teken van solidariteit aan de migrantengevangenen geven. Ook willen we duidelijk maken dat wij grote vragen hebben bij het opsluiten van mensen die niets misdaan hebben. Info: www.schipholwakes.nl.

Agenda

Tot en met 30 dec 2017

Talen naar vrede

Tentoonstelling over spreekwoorden met vrede als thema. Iedere regio en land heeft zo zijn eigen uitdrukkingen. Alle spreekwoorden zijn geïllustreerd door Lex Dirkse en Len Munnik. Plaats: Turfmarkt 30 te Gouda. Prijs: € 4,- Museumkaart geldig. Organisatie: Museum voor Vrede en Geweldloosheid. Geopend van 10:00-17:00 uur. Info: (015) 78 510 37, info@vredesmuseum.nl, www.vredesmuseum.nl.

1 januari 2018

Oecumenische viering Week van gebed voor Eenheid van Christenen

'Recht door zee' is het thema voor de Week van Gebed voor de eenheid van christenen. De jaarlijkse gebedsweek vindt in 2018 plaats van 21 tot en met 28 januari. Het thema haakt aan op het danklied van Mozes

en Mirjam uit het Bijbelboek Exodus, en is afkomstig uit het Caribisch gebied. De Week van Gebed wordt georganiseerd door de Raad van Kerken en Missie Nederland.

De week van gebed voor de eenheid van christenen wordt gestart met een bijzondere viering. Deze viering wordt gezamenlijk voorbereid en uitgevoerd met de geloofsgemeenschappen van de Effata, DoRe-gemeente, de Boskapel en het Oecumenisch City Pastoraat. Tijd: 11.00 uur. Plaats: De Boskapel, Graafseweg 276 Nijmegen.

Tot en met 28 jan 2018

Expositie Vrouwen in Verzet

De expositie 'Vrouwen in Verzet' vertelt het verhaal van drie jonge verzetsheldinnen gezien door de ogen van Hannie Schaft. Tijdens de expo ook lezingen, wandelingen, rondleidingen en workshops voor volwassenen en kinderen. Plaats: Groot Heiligland 47 in Haarlem. Organisatie: Haarlems Museum. Info: www.museumhaarlem.nl.

